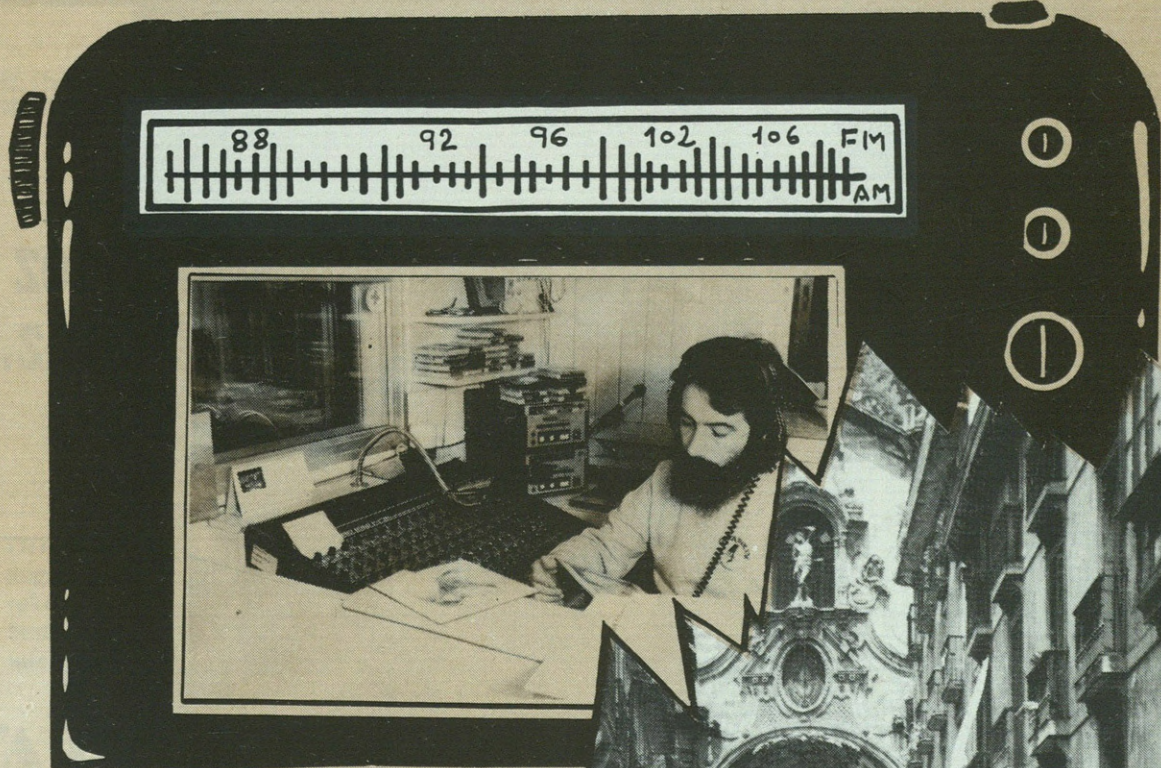

ARGIA

1982 - Martxo 14 - XLVgarren urtea 926 zenbakia 75pezt

euskarazko irratsaioak zertan diren

*A. Lertxundi

*Jokin Apalategi

Lantsari edo pentsioa Lan Kide Aurrezki-an helbideratze hutsez lor ditzakezun abantaila batzuk:

- Zai egon behar aspergarrik gabe lantsaria eskuratu
- 500.000 pezetarainoko presta-menak lortu
- Zure diruari interesik erren-tagarrienak kendu
- Gure Banka-zerbitzu guztiak gozatu: VISA txartela, Bidai-Txekeak, Gasolina-Txekeak, etab.
- Ibilaldi babestuetan lehenasuna izan
- Sariketa eta zozketa berezietan partaide izan.

Eska ezazu gaur bertan zure lantsaria Lan Kide Aurrezki bidez ordain dakizuen eta balia zaite abantaila eder hauetaz.

Zure

LANTSARIARI

PENTSIOARI

erants abantaila
berriak.

Lan Kide Aurrezki bidez
kobratuz.

CAJA LABORAL POPULAR
LAN KIDE AURREZKI

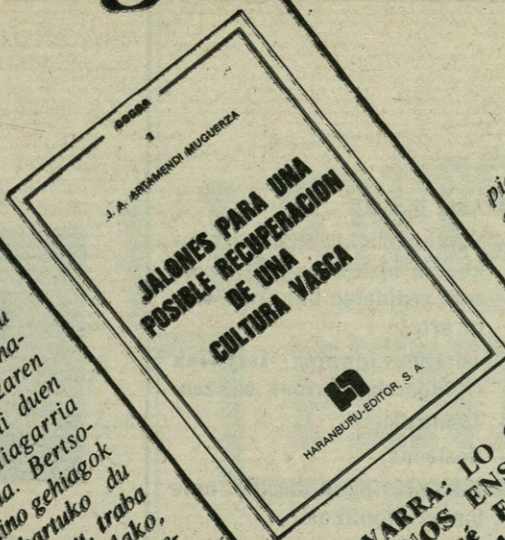
Euskadiko Kutxa

argia.1.

**HIZTEGI ERRIMA-
TUA, Xabier Amuriza;
AEK, 222 o.
Aurrekoaren osagarri
ke honokoa, biok
n bait dute
tzolari**

TEGI ER
K, 22 o.
Xabier Amurriaren
Aurrekoaren osagarri li-
tzateke honokoa, biok bate-
ra osatzen bait dute Amuri-
zaren «Bertzolaritza» ize-
neko obra baten ondo-
rako lan astun baten ondorioz burutu ahal izan du
Amurizak Hitzegi Errima-
tu hau, eta bertzolarizaren
eremuan abiatu nahi duen
edonorentzat ballagarria
sueria dantekeena. Beriso-
lari ibili bai baino gehiagok
gustora aski hartuko du
hitzegi errimatu hau, traba
eta bertzolaritza bere bene-
erakusten digulako.

**NAVARRA: LO QUE
"NO" NOS ENSEÑA-
RON.** José Estornés
Lasa, 222 o., 450 pta.
José Estornés bat eskatzen du, baina ez da berrizantza. Baina, berrizantza.

[illegible]

HITZAREN KIROL
NAZIONALA, Xabier
Amuriza; AEK, 247 o.
Xabier Amuriza ez
hizketan loak ha
solaririk.
ta nag

ZAREN Xabier Amuriza ez da txapelketan loak hartzen duen bertsolaririk. Azkenean txapelketa nagusia bereganatu zuenetik hona, han eta hemen ibili da eusigabe bertsolaritzari buruzko ikastaroak ematen. Izan ere, urietan prestatua zeukan materialea eta horretaz baliatzen zen ikastaro horietan emateko. Entzuna ere, entzuna geneukan materiala argitaratu behar le hori argitaratu duezuela, eta horra hor AEK erakundeak argitaratu duen obra. Bi liburuk osatzen dute obra, eta bietako lehen honetan, bertsolaritzari buruz orokorrean premiazkokeen puntu ia guztiak ikutzairen inguruginea eta bertsolaritzaren inguruginea eta barnearekin, gaiak eta gai jarraitzaileak, saiok, doinuak, neurria edo errima dira aurkitu daitezkeen gai batzuen Dena, Xabierrek ezagugarritzat duen estilo didaktiko eta atsegin horretan.

**JALONES PARA UNA
POSIBLE RECUPERA-
CION DE UNA CULTU-
RA VASCA, J. A. Arta-
mendi Muguerza; Haran-
buru editorea, 94 o., 450
pta.**

CA, 3
Muguerza,
editorea, 94 o.
Inguru unibertsitarioetan
ezaguna dugu Ariamendi
jauna, eta bere eginkizuna
normalean filosofoaren ar-
tulu sujerikorra duen liburu
bategu atera da plazara. Bi-
garren liburu bat ere kale-
ratu du honekin batera,
«Notas para un proyecto
cultural vasco» alegia.
Dena dela, esan behar dugu
—eta desarroiloaren kalita-
tearekin sartu gabe— gehia-
go dirudiela saltzeko arn-
bezala, erabilia edukia-
arauerakoa baino. Gaingi-
tzen bait da izenburua ge-
hiegizkoa dela gero zer da-
karren ikusita. Halere,
kontutan hartzeko bat izan-
go da.

BIDERAUSLE.
GUIDA DEL OCIO. 87.
zenbakia, 82ko otsaila, do-
hainik

Donostia eta Gipuzkoa mailan argitaratzen da, eta bere burua «Guía del ocio» ezetik, «Turismoazko informazio-aldizkaria» izenaren bidez definitzen du. Debalde banatzeko derrigorrez denez, publikitateaz jositako datorkigu, eta publikitatearekin tarikatuz, zenbait informazio eta erreportaiak, kirolak, jaiek, lehiaketak, kartelera eta programa guztiak, eta horrelakoak alde batetik, eta bestalde, folklorea, etabar.

ALDIZKARIAK

LOS INFOLIOS, PAPELOS DE LITERATURA Y ARTE, 81ko abendua, 75 pta.

Euskal Herrian kultur arloan zerbait sortzea mirakulu dextentea den mementu honetan, aldizkari hau sortu duite Hondarribian. Literaturaz eta arteaz besterik ez dituzte, baina egunkari modukoak, hau da, formato erraldoi batetan. Jose Luis Cancho eta Miguel Casado bikoteak hartu du bere gain aldizkaria aurrera ateratzeko lana, diseinua Federico Alonsoren eskutan utziz. Zenbaki honetan, lau liburuaragabeben berri ematen zaigu, poesia baina eskolaren orrialde bakoitzari: Miguel Casadoren «Como una puerta de ópalo armado», Luis Pasquaren «Desde la noche a la luna», eta Juan Carlos Valleren «Todos los jueves, salvo la

PERIODISMO MEDICO VASCO, Luis S. Granjel: Universidad de Salamanca, 42 o., 250 pta.

«Estudios de la medicina vasca» izeneko sailean zaz-

martxoak 14-21

IPARRALDEKO «SUGARRA» ELKARTEAK bere ekintza ugariekin jarraitzen du eta pasatako hilan eta hasiberria dugun honetan antz ekintza ezarritu eskualdean izanen dira ekintza guztiak.

Martxoaren 6an Langileen Eguna Donapaleuko Herriko Etxean, eta langileek bizimoldea lanetik kanpo ikertua izanen da bertan.

Martxoaren 6an Haurren Merkatu Donapaleuko izanen duela hitza arratsalde osoan. Egun horretan bertan ere, eta «Iguski Indarra» izeneko egoitzan arratsko 9tan elkarriketa energiaz.

Martxoaren 7an Euskarra eta Zikiroa. Igande arratsaldean 3etatik aurrera Izuran aipu izanen da Euskararen Ikasteko egun dagoen manerak. Bi bertolari ere tartean egonen dira. Izurako plazan, bertalde, emana izanen da zikiroa arratsko 8 etatik aurrera. Ondotik dantzaldia.

XABIER LIBRA DEZAGUN, LAGUNTZA, 82ko otsaila

Xabier Manterola, Iparraldeko Hendaian bizi zen gazte bat atxilotu zuten abenduan, eta LAGUNTZA izeneko komiteak aldizkari hau argitaratu berriroka guzti horren berri ematearren. Xabier Manterolaren askatzeaz gain, hauexek dira komite de- helburuak: «Cour de Sureté de l'Etat» delakoaren de- seztea, preso politiko guz- tientzat amnistia, eta kar- teleratzearen arrazoi po- litikoak ageriztea. Iparral- dean giroa bezain sutua dago abertzaleen gogoak, eta horretan iraungo duelakoan gaude. Ezinbestean.

DISKAK

JAZZ DONOSTIAK, Jean Luc Barbier eta bes- teak, 12 diskatzea.

Jean Luc Barbier, Chris- toph Baumann, Hämi- Hämmerli, eta Guido Pari- ni dira diska honetako par-

Preso eta errefuxiatuen senide eta lagunak Donostiako Santamarian

«EZ ITXOIN ZUEN SENIDE BAT PRESO ERORI ARTE!»

Otsailaren 28an, igandez, utzi zuten beren itxialdia Donostiako Santamaria elizan elkaturik zeudenek. Preso eta errefuxiatuen senideak gehienak. Seniderik eduki ez arren beren laguntza ematera joanak ere bai. Elizatik atera bezperan beren solidaritatea agertzeraz amnistiaren alde dauden guztiei egin zitzaion deia, azkeneko gaua igarotzera ager zitezen. Eta entzerratuak zeuden gela alboko kapilla ederki bete zen. Horrela bukatzen zen 50 egun luzez eramandako ekintza.

Egun gutxi lehenago agertu ginen ARGIAkoak. 30en bat lagun egongo ziren. Klean artean ihauteri giroa. Barruan bero izugarri bat. «Gela honen azpian daude eliza guztia berotzen duten kalderak. Pentsa ezazu. Lehengo batean gosaritako kafesnea berotzeko, ontzia lurrean ipini genuen, hor aurrean». Adin guztietako jendea. Neska gazteak: bat 18 urtetako ikaslea. Itxialdi honetan bere 71 urteak bete zituen emakume indartsua. Bat preso baten andregai-a da. Beste emakume batek berriz seme bat Puertoko espetxean eta bestea Iparraldean errefuxiatuak dituela esan digu. «Nik ez dut seniderik egoera horretan, baina zerbait egin beharra dago eta hemen gauda», beste batek.

Atera eta sartu ibili da jendea 50 egun horietan. Batzuek ia egun osoan hor zeuden bitartean, beste batzuek egunez lan egin edo ikasi eta gaua hor igaro dute. «Nik sei seme-alaba ditut, eta gauean etxera joan beharra daukat», esan digu denbora jertse eginez pasatzen duen emakume batek.

«GU EZ GAITU INORK MANIPULATZEN»

Puerto de Santamariakoek hasita, espetxe espainoletako preso euskaldunek zeramaten gose grebari lagun-

du nahiz sartu ziren urtarrilaren 10ean. Eta gero, presoek beren huelga latza bukatu zutenean, itxitakoek aurrera jarraitu zuten. «Batetik denuntzia jarraitzeko: gure presoen egoera ikaragarria salatzen jarraitu. Eta bestetik kaleko giroa mantendu beharra dagoelako. Eguberrietan egon ziren mugimenduen ondoren dena gelditzeko arriskua zegoen-eta».

Gela hau hartu zutenean, 60-70en bat lagun sartu ziren eta geroztik gaua pasatzen zenbaki hori mantendu da. Apaizarekin hitzegitera joan ziren batzarre osoa. «Presoak jasaten ari diren egoera larriaz hitz egin genuen berarekin, erretorearekin, eta nola itxialdi bat egiteko asmoa genuen esan genion. Berak gela hau utzi zigun, elizako atea nola itxi eta ireki, erakutsi, komunak non zeuden, eta abar. Telefonoarekin gora behera batzuk izan ditugu, baina bestela gurekin ongi portatu dela esan dezakegu». Erretore honek «como algo hay que hacer...!» esan omen zien beren asmoak jakin zituenean.

Ekintza hau beren kabuz eraman dutela garbi utzi nahi izan dute. «Hor ibili dira bai, PNVko Joseba Elozegi eta holakoak familiarrok «norbaitek» manipulatuak geundela-eta boteaz. Zer egin behar dugu, ordea, gure odo-

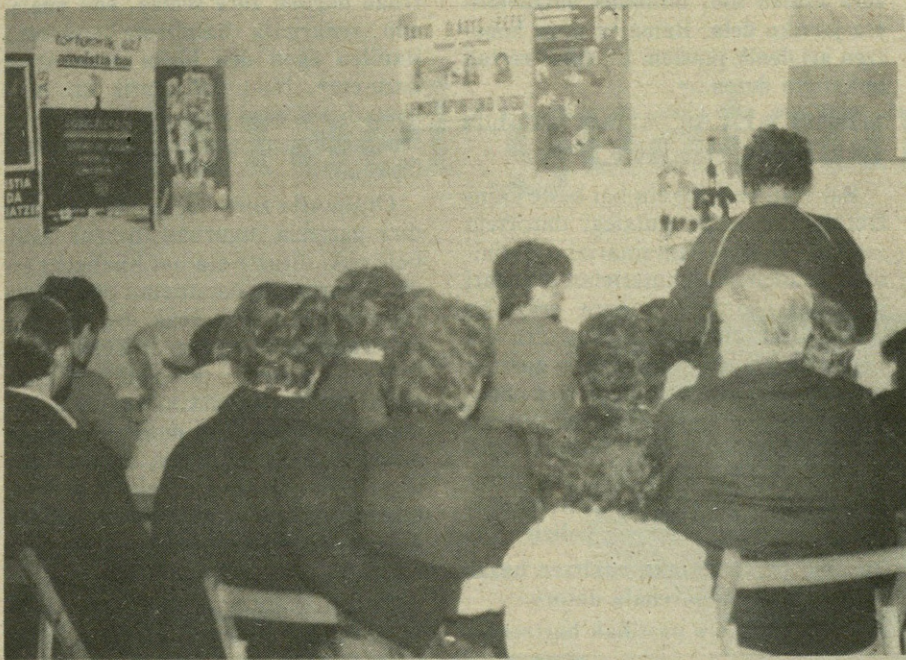
lekoak nola txikitzen eta masakratzen dituzten ikusi eta geldirik egon? Zerbait egin beharra zegoen eta gu honetan sartu gara. Beraiek bai manipulatu gaituzte, hemen agintea dutenek: gure ekintza herriari ezkututzen saiatu bait dira».

Haserre agertu dira komunikabideen aurrean. Ia erabateko boikota egin bait diete. «Normala. Badakizu norenak diren prentsa, irratiak eta telebista. Horregatik, gure nota eta oharak ia inork argitaratzen ez dituelako, beti paperak banatzen, txartelak egiten, hormak pintatzen ibili beharra daukate burrukalariek».

GOTZAIAREKIN HASERRE

Hasieratik utzi nahi izan zuten argi, Santamariako apaizekin kexarik ez zeukatela. Ezin beste hainbeste esan Setien gotzai jaunaz eta Gipuzkoako eliz barrutiko Giza Eskubide-tako arduraduna den Azpiazu jaunetaz. «Azpiazu «ordena» jarri nahiz etorri zen eta guk ez dugu inoren ordenik onartzen», aitortu digu oraintsu jubilatu berria den batek.

Itxialdia hasi eta laister, apezpi-kuarengana bialdu zuten batzorde bat familiarrek, une hartan gose huelgan zeuden euskaldunen egoera larria adierazi ziezaioten. «Bilera batean zegoela esan ziguten eta han egon ginen 11,30ak arte bere zai, gotzaiaren etxeko atarian». Azkenean iritsi zelarik, modu aski hotz batean hartu omen zituela diote batzordekoek. «Oso hotz, bai, eta hitz gogorrez; ezin nuen gehiago aguantatu eta atera egin nintzen haserre»; 50en bat urte izanendu hola mintzo zaigunak. Horren ondoren beste ordezkariak hitz egin

omen zuen: bere izenean bialduko zuela Azpiazu jauna eta esan zizkion berriak izkribuz igortzeko.

«Azpiazu hau oso modu airoso batean etorri zitzaigun. Berak ere gartzela probatua zeukala, «bere garaian» aterako zuela Setien jaunak bere pastorala... Azkenean lehertu zen hangoa: zenbait presoren amak negarrez, baietz aterako zutela pastorala bainan beren semeak barruan il ondoan alferrik izango zela...».

Ea oraingoan egoeran egon zen galdetu zioten ondoren Azpiazu jaunari: arratoi kakak zituen janaririk sekula ikusi zuen, zigarro muturrez eginiko tortila, kristale txikituz betetako txipiroiak, labezomorroak, arrak,... «Gurekin badaude preso egon eta ateraberriak eta haien hitza zen lekuko. Berak ez omen zekien ezer: Argentinan omen zegoen hango presoen aldeko ekintza batean. Farregarria da: gure presoek ez daukate gotzai goan Gizalegeen Arduradunik Argentinako presoen alde borroka egitera joana delako». Bigarren aldiz ere izan dute Azpiazu jauna, oraingoan apezpikuarengana familiar bat eraman nahiz, eta prentsan hauek ateratako gutunen gogortasunaz kexatuz. «Ez genuen joan nahi izan. Nondik dabilzan nahikoa ikusi dugu».

«Minik haundiena zerak eman digu: presoen egoeraz ez dutela jarrerarik hartu eta bai Liperheideren kasuan. Garbi dago: lehen bezala orain ere «tanto tienes, tanto vales» jokatzeko du

Elizaren hierarkiak. Badaude bai bestelako batzuk ere Coordinadora Sacerdotal horren inguruan-eta mugitzen direnak. Horiek bai daude zapalduekin».

ERANTZUN KAXKARRA KALEAN

Kalean dagoen mobilizapen maila apalagatik minduak aurkitu ditugu itxialdiko partaideak. «Egia esan normalean bada. Manifestaldi bat nahiz beste edozein ekintzaren berria zabalitzen den bezain laster kaleak polizia z josita agertzen dira. Nahi dutenean hamar egunetarako barrura sartzen zaituzte, eta benga egurra! Jendea etxetik irtetera ez ausartzea ez da harritzekoa».

Ikasleen erantzunaz zeuden pozik. Izan ere, aspaldiko partez, badirudi ikasleak berriro ere mugitzen hasi ote diren eta elkarrekin koordinatzen. «Zorroagako filosofia fakultatean egin zen itxialdia oso interesgarria izan zen. Gero beste eskola eta institutuetatik ere izan genituen deiak hitzaldiak ematera joateko eta abar». Errespasioaren aurkako filmeak ere aurkeztu zituzte.

Presoen aldeko burruka beste ekintzekin lotzeko intentioak ere izan dira: langile mugimendua, drogen arazoa... Eta kalean eratu diren ekintzak: kateatze, manifestaldi...

«Hala ere ekintza hauetara ez da agertu guk nahi haina jende».

IZKINATIK ARGAZKIAK ATERATZEN

Poliziak bere kontrola eduki du itxialdian zeudenen gainean. Askotan ikusi da jende «arraroa» elizan bertan eta inguruetan ere bai. Askotan ikusi omen dute aurreko kalean, izkina batean, tipo bat elizatik irteten zirenei argazkiak ateratzen.

Dena dela, beldurrik haundiena eliza inguruan goardia zibil bat hil zuten egunean pasa omen zuten. «Egun hartan bere burua kazetari bezala aurkeztu zuen bat etorri zitzaigun. Gobernadoreak bialdu zuela mezu batekin eta abar. Ez dugu uste kazetaria izango zenik». Beste egun batean berriz neska-mutil batzuk sakristiaren bila. «Moskeatu egin ginen eta neure karneta erakutsiz hala esan nien, erakutsi itzazue orain zuenak. Beraiek berriz ez zeukatela. Orduan nik: zuek polizia zarete beraz! Hori entzun bezain azkar korrika ihes egin zuten».

Ez dute ordea beren «abentureta» gehiegi luzatu nahi. «Gaizki daudenak, benetan gaizki, preso daudenak bait dira. Hotzak akaatzen daude, humedade haundiz, janari nazkagarriak hartuaz, goardien probokazioen artean...»

«HANTXE HILGO DIZKIGUTE SEMEAK»

Beren gose huelga ikaragarriaren ondoren beren onera etortzeko bideirik ez dietela presoei utzi, salatzen dute familiarrek. «Behar duten dietarik ez diete ematen, ez eta bitaminarik ere... Errejimen gogor bat behar, eta gero eta janari txarragoa. Gure semeak bere yogourtha berak atontzen zuen, bere pureak ere bai. Azken aldiz esan zidanez, galtzen ez den esne bat jartzen omen diete orain. Jan nazkagarria, ez esnekirik...» Hauetako preso batzuek hiru eta laugarrena ere badute bukatu berri duten greba hau eta ez dute oso garbi ikusten onez nola aterako diren honetatik.

Gose huelgaren ondoren bentajarik atera ez duten galdetu diegu. Bakarrik zeldetan zeudena ateratzea eta euskaraz hitz egiteko eskubidea lortu omen dute. Ikasteko eta irakurtzeko zeukaten gela ez diete zabalitzen, bertako giltza bat galdu den aitakiarekin. Asteko 2.000 peza baino gehiago ezin dute gastatu, eta hori «vale» batzuetan: diru guztia zuzendariaren eskuetan dago. Hilean lau

kilo janari pasa dakizkieke, eta gazta eta enbutiduak bakarrik. Kanpotik ezin zaie ez frutarik ez barazkirik sartu, hain zuzen une honetan beharrezkoenak dituztenak ezin dituzte esku-ratu presoek.

Botikak ere ez dituzte ametitzen, droga eraman dezaketenaren aitzakiz. Ez eta bitaminarik ere. Gartzelako mediku eta praktikanteak berriz beraiek derizkioten botikak ematen dizkiete...

«Gose grebaren ondoren aurpegia erabat haundituta aurkitu nuen semea», aitortu digu Puertoko espetxeratu baten amak. «Tentsioa izugarri jaitsi omen zitzaion eta berak esan zidanez praktikante edo enfermeroak indizio bat sartu nahi zion. Viñasprek, hau preso dagoen mediku gasteiztar bat da, ez hartzeko inola ere. Gure semeak orduan sueroa eskatu zuen. Dena dela, bera ez zen ibiltzeko gauza eta bizkarrean jaitsi zuten. Bere oinez

ikus dezaten. Hango medikuak ordea zera esaten dio, bitamina batzuekin eta jarriko dela. Baina ez dugu hobetzen ari denik ikusten. Ez dakit zertan bukatuko duten...».

GERO ETA ASKATASUN GUTXIAGO KALEAN

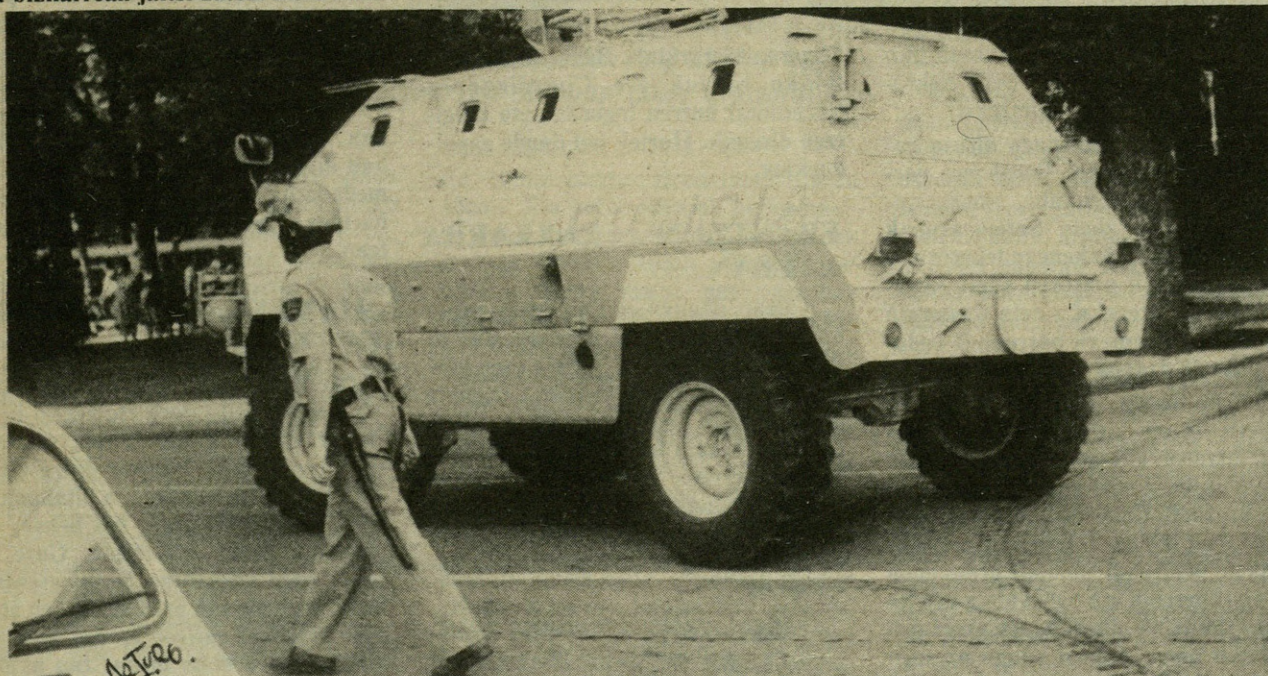
Bai manifestaldi eta bai beste ekin-tzetara ere jende gutxiegi datorrela aitortu digute Santamariako itxialdian zeudenek. Ihauterietan jendeari gartzelako drama gogora erazteko egin zuten kateatzeko ekintzara ere ez ziren presoen familiarteko guztiak azaldu. «Beldurra dago horren oinarrian», salatzen du 25en bat urteko neska honek. «Joxe Arregiren omenaldian agertzeagatik, edozein txorakeriagatik berdin, lege antiterrorista bota eta hamar egunean polizien artean jo ta ke ostiaka eukitzen bazaituzte, beldurra berehala dator».

«Nik neuk ere pastillak hartzen di-

bagina bezala. Eta ezin ezer esan, barruan dagoen zure semea, edo anaia, edo senargaia hainbeste egunetan itxoiten egon den bisita arriskatzten duzu-eta». Non babesturik ez, hotz neguan eta bero itogarria udaran, larribixirik jarri, senideekin garraisika hizketan...

Orain arte zortzi detentzio ere izan dira gartzela inguruan; batzuk aste-bete euki dituzte eta bat hilabete t'erdia. Taberna eta ostatueta polizia eta funtzionarien emazteak ere beti zer entzungo egoten omen dira erne, gero bixitara sartzen direnean arazoak eduki ditzaketelarik. «Dena dela, hemen gehien sufritzen dutenak presoak direla garbi esan ezazu», eskatu digute «eta hor dituzu gartzelatik presoek gurekin daudela adierazteko bialdu dizkiguten bi telegramak».

Jendeak nork bere sendian preso edo errefuxiatu bat eduki arte ez duela itxoin behar agertzen dute behin

ibili nahian hasi omen zen eta lurrera erori. Orduan praktikanteak sartzen dio pintxazoa, eta hain tentsio apalaz hiltzeko zorian jarri zen mutil gizajoa. Medikuek galdetu omen zion ea zer eman zion; jakina, hil behar hartan ikusi zuenean medikua asko ikaratu zen; eta esan zionean, hala bota omen zion praktikanteari: «Pues podía haber muerto de la inyección».

«Harrez geroztik aurpegia eta gorputz guztia haundi-haundi egina dauka mutilak. Ez dakigu zer emango zioten. Ikusi ere oso gutxi ikusten du. Guk hemengo medikuak eraman nahi ditugu,

tut, apur bat lasaitzeko, holako manifestaldi batera-edo noanean». Berrogei ta hamar urte ez ditu urruti hola mintzo zaigun andreak. «Ez da samurra, ez. Baina norbait tortura hartan ikusten duzunean, nola edo hala haiek handik atera beharra sentitzen duzu».

Puerto de Santamariara, beren senideak bixitatzera egiten dituzten joan etorrietan ere ez dute ibilera eroso. Askotan hiru ordu sartu arte zai, kontrol eta kontrol artean. «Lehen-goan "en fila india" jartzeko esan zigun funtzionari batek. Eta gu hantxe zutik, errenkadan, ixilik, soldaduak

eta berriz. «Gutxiena uste duzunean tokatzen zaizu etxean. Baina lehenago mugitu behar da. Puerto, Soria eta beste gartzelak zerbitzuan dituen sistema hau puskatu arte».

«A, zu!, eta beste gauza bat. Amnistia-aren inguruan mugitzen garenoi «minoritarioak» eta holakoak esaten dizkigutenei desafio egiten diegula jar ezazu. Amnistia, askatasuna, justizia, eskatzen ditugunoi utzi diezaigutela gure iritziak kalean libreki agertzen. Orduan ikusiko dugu minoritarioak nortzuk diren».

ARTASO

Israel guatemalan

Guatemalan ere errepresioa ezagun zaharra dute.

Sekulakoa. Giza eskubideak omen zirela-ta, Carter laguntza militarra moztera behartua egon baitzen, 1977-n.

Itxuraz noski. Egiaz areagotu baitzuten laguntza, Israel bitarteko zutela.

Gerra-material mordoia saldu dio Israel-ek Guatemalako gobernuari. Itsasuntziak, hegazkinak, bazokak eta antzekoak... Ejertzitoak zituen harma zahar guztien berritzeari ekin diote israeldarrek.

Laguntzaileak ere, ehundaka bidali dituzte, aitzaki batekin naiz bestearekin.

Guatemalako gobernuak itzuli dizkiete bisita horiek Israelgo beren kideei: Defentsa ministroa, barne ministroa, polizi burua, jefe-del-estado-mayor-del-ejército-a eta hainbat horrelako, han izanak dira azken urteotan.

Ondorio berdintsuetara iritsi dira nonbait; praktikan bai behintzat: herri erreibindikapenik txikienean ere ez dute amorerik ematen, eta hilketa masiboetan espezialistak ditugu, nor bere mendeko herriarekin.

Alderdi psikologikoak ez baztertzearren, «Servicio de inteligencia militar» delakoa ere, Israeli ezker ari dira hobetzen.

Horrela sortu dituzte kontrainsurgentziarako plan bereziak. Horieta-rikoak hauek: «Acción Cívica del Ejército», «Alfabetakuntzarako programak», «Kooperatibismoa»... Izen dotoredun plan hauek propaganda handiz ezagutarazten dituzte.

Herriarengan sortutako nahasketa berori hobeki kontrolatzeko aprobeztatzen dute.

Nazio mailako plan zabalak dituzte. Har dezagun INACOP (Instituto Nacional de Cooperativas) izenekoa. (Honen buru, Fernando Castillo Ra-

Moshe Dayan zenaren ilobak, sandinista bera, Israelen egindako fusil «Galil» hau erakutsi zion Interviu aldizkariari, urrian. Somozistei kendua zen.

mirez, koronela bera, kooperatibismoaz ikastaro bat egiten Israelen ego-na).

Bekadun asko dago Israelen, kooperatibagintza horretan prestatzen.

Iraultzaren kontra sistema bikaina dute. Berari esker, Israelgo «espezialistek» Guatemalako mendietan ego-tea justifikatzen ahal dute.

Promesa ugariz, gerrilaren aurkako jarrera nahiko lukete eragin nekaza-

rien artean.

Bestalde, «Cooperativismo en desarrollo» programa hori martxan jarri duten eskualdeetan, sarraskirik latzenak gertatu dira.

Gerrilakoek segitzen dute ordea. Horregatik, Estatu Batuek zuzen interbenitzeko beldur dira orain.

Beldur baina animos, ahatik, nonbait.

GASTEIZKO MASAKREA EZIN AHAZTU

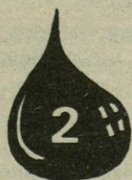
Denoi egiten bait digu min arantz horrek. Guri, bost herkideak hil zituztenak oraindik ere gure kaleetan batera eta bestera patxadaz ikusten ditugulako. «QUE SE VAYAN!» sonatu hura, guztiok batera oihukatu genuen, badirudi ahaztu zela.

Lehen bezala orain ere goian daudenek ere nahiago lukete Martxoaren 3 hartaz inor oroi ez baledi. Urteak aurrera doazen bezala zerbait lortzen ari dira behintzat. Ez ote da Fragarantz gauza xarmagarria Tejerok demokrazia ezabatu nahi duelako Parlamentuan nerbioak galdu eta garraizika ateratzea?

Guri ikustea tokatzen ari zaiguna ez dakigu denbora askoan beste inori tokatuko ote zaion. Hau da: demokrazia parlamentarioa nola jaio eta osatzen den testigu izatea. Hilketak horien erantzule direnak orain ere agintean ikustea; «Utziok, hi! Bakoitzak bere ideiak eduki litzazkeek, ez da?» esango dizu hirugarren pisuan bizi den zure auzo tolerantetia.

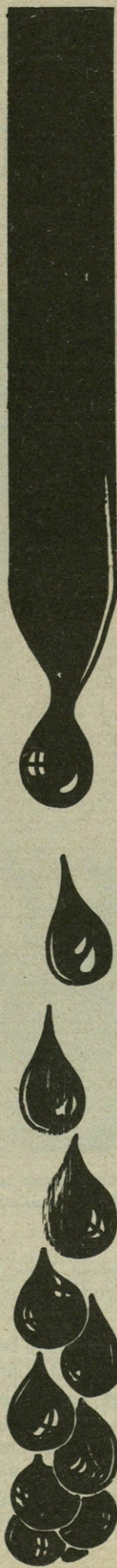
Eta greba egitea beste pekatuak ez zuten obre-
roei rafaga haiek disparatu zizkietenak izango dira urrengoan kalean porra bizkarrean lehertuko dizutenak. Edo hamar egunez «interrogatuko». Azkenean horiek demokratagoak dira Puer-ton usteltzen ari direnak baino.

Kazetarien aurrean horiei eskua luzatu beste irtenbiderik ez ote dugu?

ETA ETA DROGA

Guri ere Errezilgo Zapatariarena: hainbeste urte horretan eta azkenean... ahaztu. Beti paper tartean, egunkariak, aldizkariak, hango eta hemengo berriak, beti nobedadeen bila eta gero haundiena ez ikusi.

Gaurdanik adiskide dugun irakurle batek bialdu digu Muga aldizkariaren 18. zenbakia. Lehen-dik ere ikusia genuen, baina hau azpimarra eta guzti dator. Drogari buruzko 10 orrialde dakar-ki, Rosa Zufia eta Jose Luis Aguinagak presta-tuak.

Atal batetan, Donostiako Gobernadorearen «Comisario Jefe»-arekin izandako elkarrikuska-ren berri ematen dute. Eta une batean ETA eta drogaren artean zerikusirik badagoenetz ari dire-nean, zera galdetzen diote kazetariak, ea nola aurkitzen duten ETakoek beren atentatuak egite-ko informazioa, poliziak lortu ezin duela aitort-zen duenean. «Lehenengoz —erantzuten du ko-misarioak— uste dut behin bakarrik hil duela ETak garrantzi pixka bateko trafikante bat, Do-nostiako abogadu hori».

Bera hil baino lehen ere ba ote zekien komisa-rioak? Heriotz haren aurrean hainbeste bulla mon-tatu zutenek zer ote diote?

MONZON: ZUTAZ EZIN AHAZTU

Gure artetik joan zela oraintxe urtebete de-nean, sentsibilitate hura alde guztietatik zerion gure Telesforo zahargaztea begien aurrean dugu pertsonalki ezagutu genuenok. Ahaztu ezina bait da, «intelektual» ofizialek jeriatrikoan egon be-har zuen kasu bat zela buruan sartzen saiatzen bazaizkigu ere.

Monzonek beti jakin zuen momenturik zailene-tan berea botatzen, eta bere jarrera garbi uzten. Bere kristautasuna beti ere adieraziz, borrokala-riekin bat egin zuen unerik larrienen ere. Begien aurrean dugu oraindik, «Txomin»-i Parisen egin zioten epaiketa batean, nola jueza atera zenean Monzon bidean inguratu zitzaion eta: «Ongi trata ezazu gizon hau, edozein momentutan Elisées-etako jauregian errezibi dezakete-eta». Juezaren aurpegia...!

Ezin ditugu ahan-tzi etikaz zuen kontzeptu jato-rra, ez eta ere politikan beti agertzen zuen dotore-tasuna. Idazle polita zen gainera, ze koño, eta gure zaharrak ere ederki ulertzen zuen bere edo-zein artikulua. Burrukaren faseak adierazteko egin zuen formulapena dotorea da benetan.

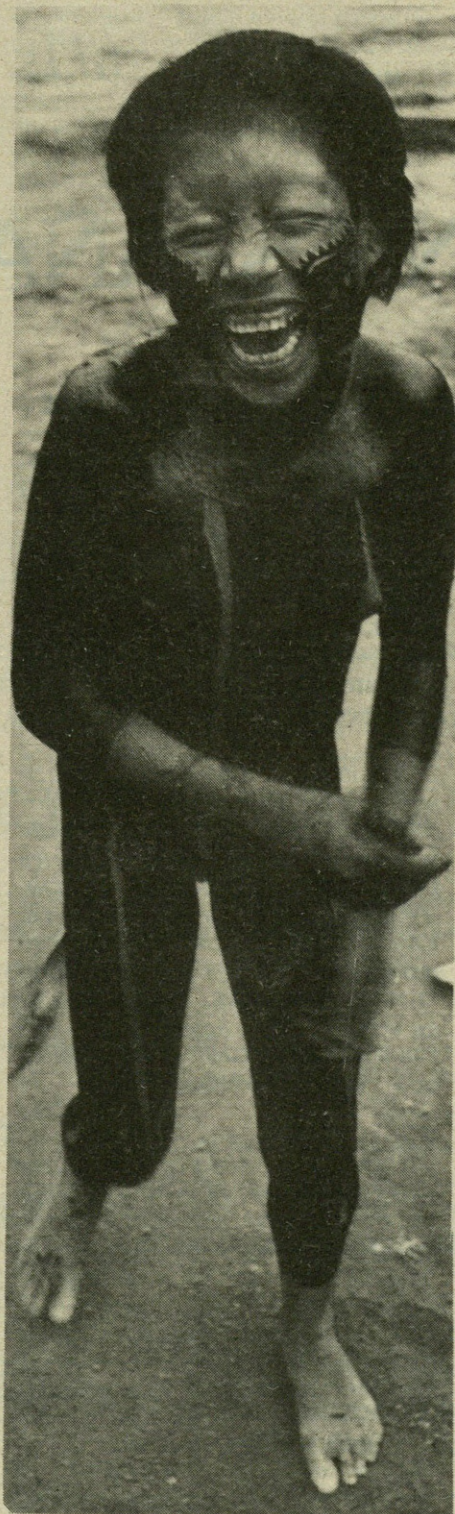
Oraindik ere oroimenean zaitugu Telesforo, «Pase Usted, señor embajador!» egun hori orain-dik inondik agertzen ez bada ere.

TORTURAREN ARRAZ- ZIOIAK

Badakigu Euskadin torturatzen dela, baina zertarako den garbi esaten digu 254. PUNTO Y HORAK. Bi arrazoi ematen dizkigu sendagile talde batek, psikologiaren aldetik: «A nuestro modo de ver los fines de la tortura son dos. Uno, por supuesto, es intentar sacar información, pero nosotros hemos visto que hay otro fin muy interesante y tan fundamental como el anterior, y es el hecho de que con la tortura se pretende que esa persona torturada empiece a dudar de sí misma, a entrar en unas contradicciones terribles producto de su estado de angustia, de ansiedades que le han desdoblado la personalidad totalmente. ¿Con eso qué se consigue? Lo que se consigue es que ese posible militante posteriormente a su paso por comisaría deje de militar porque desconfía de sí mismo, y por supuesto de todo lo que hacía.

ETA ORAIN, HAUTES- KUNDEAK?

Baina Euskadi ez da torturak ematen diren leku bakarra. El Salvadorek, oso ezaguna, badaki ere zer den tortura. Hau irakurri dugu CAMBIO 16 astekarian, bere 533. zenbakian alegia: «Pese a todo, la Junta ha enviado invitaciones a observadores de 60 países, se están construyendo 5.000 urnas y se imprimen un millón de papeletas. Los cálculos gubernamentales dan que votarán unos ochocientos mil salvadoreños, de un total estimado de dos millones de ciudadanos con derecho al voto. La realidad es que no hay censo electoral. El Consejo Central de Elecciones está trabajando con los registros que le envían de las alcaldías, después de rechazar el registro anterior pues 550.000 salvadoreños han abandonado el país y 100.000 han muerto». Eta gero agian hauteskundeak nahi dituzte. Zertarako? Katxondeoa dirudi.

MARXISMOAREN ITU- RRIAK

Hemen datorkigu esaldi bat marxismoaren iturriei buruz, SABADO GRAFICOTik jasoa: «A fin de cuentas el marxismo fue creado por el hijo de un burócrata prusiano de bajo rango y el hijo de un industrial multinacional, ambos con una cultura de mandarines. El marxismo siempre ha recelado del proletariado. Lenin, siguiendo a Kautsky, comprendió sin vacilar que el marxismo fue la creación de intelectuales cultos». Guk honi demagogia merkea deitzen diogu. Faszistek beti hartzen dituzte tontotzat langileak.

ZERTARAKO OTE?

Eta, bukatzeko, hemen ekartzen dizuegu igarkizun edo asmakizun bat. FUERZA NUEVAk bere azken alean, 789.an, egiten dizkio bere buruari galdera batzu: «Algunas veces se ha preguntado la razón, el porqué de que en los estancos aún se prosiga la venta de los antiguos librillos de cartón que contienen papelillos de fumar. Ni los derechistas de Fraga, ni los ucedistas, ni las engañadas masas carrillistas; nadie, ningún español las utiliza, puesto que apenas se fuma ya el tabaco picado que había que envolver en papelillos. Indudablemente los cigarrillos elaborados con filtros y boquillas —bastantes tenemos que soportar con las palabras de boquilla que exhalan los politicastros— resultan más cómodos. (Tatxin, tatxan... zuek ba al dakizue zertarako diren?) Todavía he comprobado que a los sutiles papelillos de fumar les queda una imprescindible utilización: son imprescindibles, tradicionales en el acto de sortearse los toros en las corridas» A! fale, fale...

«España del Islam, de la kabala y de la
noche oscura del Alma»
(J.L. Borges)

ISLAM-EN ESPAÑA HURA

711.urtean (Hejia-ren 92.ean), gerlari fededun andana, Arabiako zaldia lagun, hasten zen epoka berri bat, handik labur Abd-al-Rahman Iak kantatuko zuena Siriatik etortzean. «Oi palmondoari—ziotson Kordoban landatutako palmondoari— Zu nilakoa, Mendebaldean arrotza, zure aberriaz urrundua».

PALMONDOEN AZPIAN

Ezpata garaitezinen itzalean, eskritoreak eta maisuak Aljaman eta Mezkitetan, gatibuak kantuz, Gortetan erregeak axedrez jokoan, printzeak flekoska orraztu batez kristalezko platerak larruzko manteletan-alkarixofak eta asparraguak elikatzen ari zirela.

Islamiar hiriburu nagusietan Bagdad-en Abbasida leinua agintari, eta Kalifato garaiko Kordoban Omeia leinuarekin, ekialdezale eta aristokrata beduinoen artean, dolu jantzien kolore zuria zenean Andaluzian, poesia amodioa ederreztatzen, Ben Hazam («El collar de la paloma»-delakoa Alianza publikatu berria lekuko) eta Ben Suhayd-en obrek arrailtzen zituzten gortisauen aurpegiak. Azkena, poeta pertsekutatua eta Dante-ren aintzindari, Kordobako parke batetan, Jayr-en, lurperatu zuten eta bertan useldu zen loreen azpian.

GAMEILUAK LARRATZEN

Al-Mutamid-en primuak (Al-Mutamín) bere aitari esan zionean, hobe zatekeela Alfonso, gaztelar erregearekin, elkar hartzea edo/ta obeditzea murabitun krudelekin baino, Al-Mutamid-ek zera eman zion kontesta: «Ez dut nahi inork akusa diezadala Al-Andalus kristauetara eman diedala, ez eta Islam-eko alminar guzietatik madarika nazaten; hautatzekotan nahiago dut murabitunen gameiluak larratzea kristauen zerriak baino».

Murabitunak, almorabideak, baitziren prezeski, Desertutik, Sahara barretik eta bisaia estalia, Kalifeen ondoko Taifa ustel erreinutara zetozten gerlari gotor eta fededunak. Agadir, Argel, Marrakus eta gero Penintsula erdia bereganatua zuten urte gutiren buruan. Murabitunen gameiluek izituko dituzte andaluzak. Al-Andalus afrikatuko da barbaro horien eskutik, baina horiei esker Islamiar muga salbatuko da errege kristauen aurka.

Ondorioz eta ondoren Al-Mutamid deskoroatu zuten: Murabitunek Sibila setiatua zutelarik, harresiez barne albarada suertatu zen. Al-Mutamid erdi biluzirik tunika xotilaz jantzia, eskuan ezpata agertu zen. Lehen gerlari asaldatua xehetu zuen. Gero bere Patuak bereganatu zuen. Agmatara, Atlas garaian, deportatu zuten. Errege familia Al-Wadi-l-kabir «hibai zabal» (espainolen «Guadalquivir») jeko untzitara zihonean, sibilari populua auheneka ari zen, samin deitoratuz, Deniako Ibn Al-Labbanak deskribatzen duenez:

«Ahantziren dut oro, Al-Wadi-l-kabir-eko goizalde hura salbu/hilak bere hobietan bezala/zeudenean untzia-k.../...Oi! uretara erortzen ziren nigar malkoak/Oi! zenbat biotz apurtuak zeramatzen untzi sentigabe haiek!».

Al-Mutamid Tanger-era ailegatzean, bertako poetak ongi etorri egitera joan ziren. Berak, odoletan blai zituen azken sosak eman zizkien. Agmat-en eta bere heriotze artio (1.095.ean, Jainkoak gorde beza!) egin zituen bere poemarik ederrenak; kasu batez, herbeste eta bizitzari buruz dakarrena: «Orok du bere muga ezarria/eta heriotza ere galtze da, gauzak bezala.../.../(gara) Patuaren esku axedrez jokua/errege galdu dateke/morro! aren kariaz/Hil gizon-emazteak, basamortu bihurtu lurrak».

Hurrengo aldia almohadeena izanen da. Mende batez Ekialdeko eragipena agortuz doa Andaluzian. Tolerantzia eta giro kosmopolita hausten da Almohadeek mozarabeak (Islameko lurretan bizi ziren kristauak) kanporatzen dituztenean. Halaz ere zientzia mailan aurreratzen da oso: Ibn-Rosck, Abu Meruan ben-Zohar, eta Ibn al-Baytar ditugu garai honetakoak. Aldi berean Sustari eta Ben Arabik mistizismoa hedatuko dute derbitxeengan Ekialdeko hirietan.

GRANADA

Azken kapitulua Malagako itsas

Granadako azken erregea Abu Aldi-Llah, espainolen Boabdil-a, Alpujaretara aldentzen zelarik.

Bestetik eliza eta Erregetza hurren, erlijios batasunak politikazkoa erakartzen zuen. Musulmanen erlijioa errespetatuko zutela emana zuten hitza bainan Toledoko artzazpizpiku berriak laster itzal erazi zuen holako aukera 1499.ean islamiar erlijiozko liburu guziak erretzeko agindu zuen. Hori zela-ta albarada gertatu eta musulmanek hautatu behar izan zuten: kristautzea ala Espāñatik ihesari ematea.

Zenbaitek, Fedez bilakatuek, Inksizioaren tresneria ezagutu zuten. Horren kariaz oldartu zen jendea eta «morisko» deitutakoak, mairu konbertigaitzak, egotziak izan ziren. Lehendik ere 170.000 juduri heldua ziztzaien partitzeko tenorea. Afrikako ifarraldean, batzuek herri-minaz bere Al-Andalusiko etxeko gakoa gordetzen zutela, eta besteek untzi kortsariak eratzen espainol kristauen mendekua hartzekotan, azkendu zen islamiar zibilizazioaren epokarik gorena Europako lurretan.

J. M. Larrea

ARGIA 3.000.000

Dirudienez Aurrezki Kutxei ez diegu konfiantza haundiegirik eskaintzen eta oraintsu ukatu berria digute Kutxa bati eskatu genion 3.000.000ko dirukreditua.

Horren aurrean, eta beste zenbait kutxetan ere kredituak lehendik ditugularik bide bat geratu zaigu, diru hori jendartean osatzea.

Nola? 300 lagunengana bila gabiltza bakoitzak, URTEBETERAKO, 10.000 pezta utzi diezazkigun. Lagun batek diru hori uzten digunean bi paper egiten ditugu, bata berak gorde dezan, dirua guri eman digunaren eta nori eskuetan jarri dionaren testigu bezala. Eta bestea guretzat, eskuetan noren dirua dugun jakiteko.

Paper horretan agertzen da: dirua nork uzten duen, zuzenbidea, telefonoa; dirua nork hartzen duen, zuzenbidea telefonoa. Zenbat diru uzten den. Horretarako ireki dugun kontu korrontearen titularra eta zenbakia. Eta azkenik hartzailearen eta emailearen izenekin, gure seilua.

Jadanik batzuk bildu ditugu. Gehiago behar ditugu.

PREST AL ZAUDE

ARGIARI URTE BETERAKO

10.000 PEZTA UZTERA?

Orduan dei diezaguzu: goizetik (943) 28 33 99
arratsaldean (943) 42 52 13

Ale hau inprimategian sartzeko azken orduan deitu digute Billabonako Udaletxetik. ARGIAri 30.000 mila peztatako dirulaguntza ematea erabaki dutela. Zer esango dizuegu bada? ZUEK ETXERAKO, alajainkoa! Ea zuena ikusita beste herrietako kontzejalek zer dioten.

HORTZAK ERAKUTSI

oraindik ere euskara ez bait da aurreraka hasi
oraindik ere gure anaiarreba asko gartzeletan
eta atzerrian bait daude
oraindik ere gure Herrian ez bait da justiziarik

horregatik EUSKARAZ ETA GOGOR
IHARDUN NAHI DUGU

xakur humilak beti ere bizimodu erosoagoa ohi
du

etsaia salatzeko, ordea, norbaitek egin beharko
du zaunka

baita behar denean hortzakada ere
guztion lanaren eta laguntzaren beharrean dago
ARGIA

EGIN ZAITEZ
ARGIAKO HARPIDEDUN
EGIN ITZAZU ARGIAKO
HARPIDEAK
LAGUNEN ARTEAN

Zentrale nuklearrak ugariak direnez...

Edonork egin dezake bere bonba atomikoa

Munduan zehar hainbeste zentrale, ikerketa erreaktore, uranioari lotutako fabrika,... ikusirik, berehalako galdera datorkigu: ez al da posible horietako materialeak militarren gauzetarako erabiltzea? Oztopo gutxi ikusten da urrats hori eman ahal izateko. Martin Barrerek aztertu du gai hau «Mundo Científico» aldizkarian. Eta bere ondorioak jakingarriak iruditzen zaizkigu.

10 KILO PLUTONIOREKIN BONBA ETXEAN

Bonba edo lehergailu atomiko bat egiteko aski dira **6-8 kilo plutonio 239** edo **20 bat kilo Uranio 235**. Begira dezagun Erdi-Ekialdeko lurraldeetara: Israelek ba dauka urtean hamar bat kilo plutonio eman diezakiokkeen birprozesaketa lantegi bat. Israeldarrak lehertu zuten zentrale Irakiarrak ere 25 kilo Uranio 235 behar zituen.

Honen arriskua zera da, atomoaren erabilkera «zibil» edo «pakezkoaren» eta armak egitearen artean, tartetik bat besterik ez dagoela. Mundu osoan ari dira erabiltzen gero eta ugariago zentralak, ikerketak egiteko erreaktore experimentalak, etabar. Batzuk, uranioa aberasten duten lantegiak eta birprozesatzen dutenak, oso bistakoa da helburu militarretarako erabili daitezkeela; beste batzuek ez dirudite hain errezak horretarako. Baina kasu guztietan, **holako instalazioak dituzten nazioek beren eskuetan dituzte bai uranio 235 eta bai plutonioa**. Gero bonbak egiteko erabiliko duten ala ez, lehertuko duten ala ez, hori gertaera politikoen arauerara dago beste ezer baino gehiago. Baina ahalmena guztiek dute gutxi edo gehiago.

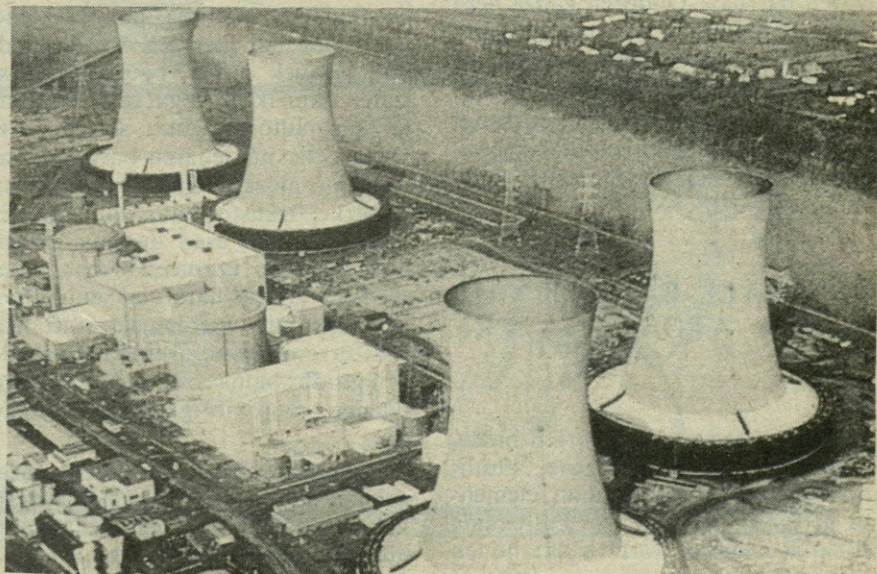
Energia sortzeko, atomoek etorkizunean izango zuten indarra ikusi zenean, herri industrialtuak berehala konturatu ziren horren merkatuak ze pisu izanen zuen. 1976.ean Frantziako Framaton enpresak Hegoafrikari bi zentrale saldu zizkionean, **10-15.000 frankotako negozioa** egin zuen. Hortik pentsatu nola ari diren Estatu aurreratu guztiak zentrale eta beste nuklearretxeak saltzeko borrokan.

Zer gertatzen da gero? Horiek eta horietako **materialak kontrolatzea**

zaila dela. Indiak bonba bat lehertzen duela, Pakistandarrek berea egin behar omen dutela,...

Aldizkari amerikano askotan agertu da, bestalde, hamar kilo plutoniotz bonba bat nola egin daitekeen. Ofizialki sei naziok bakarrik egin dituzte leherketak: USA, Sobiet Batasuna, Britainia Haundia, Frantzia, Txina eta Indiak. Baina ez dago dudarik Israel eta Hegoafrikak ere badituztela.

Eskuetan lehengaiak edukitzea da, beraz, arazoa. Eta lehen esan bezala hauek plutonio 239 eta uranio 235 dira. Amerikarrek **Hiroshiman** leher-tututena **uranio 235-ezkoa** zen, eta hiru egun beranduago **Nagasaki** errausteko erabili zutena **plutoniotzkoa**. 3 egunetan bi eta biak ezberdinak! Hotzikara sortzen du masakre honen premeditazioak.

URANIO 235 ESKURATZEA ERREZA DA

Argiindarra lortzeko zentrale nuklearrek bi motatako uranioa erabili dezakete, naturala edo aberastua. **Naturalak berez %99,3 uranio 238 dauka eta %0,7 uranio 235.** Bien konportamendua oso ezberdina da, eta horregatik aberasteko bi elementuak berezi egiten dira.

Hori egiteko, lehen-lehenik era hau erabili zen: bi uranio motak **fluoruro gaseoso moduan** ezarri eta ondoren horma porodun batzuetatik iragan erazi; gas moduan hedatzeko era ezberdina dutelako.

Beste era **ultrazentrifugaketa** da. Modu horretan uranio 238, aurretik gas egina, ontziaren kanpokaldean aurkituko da.

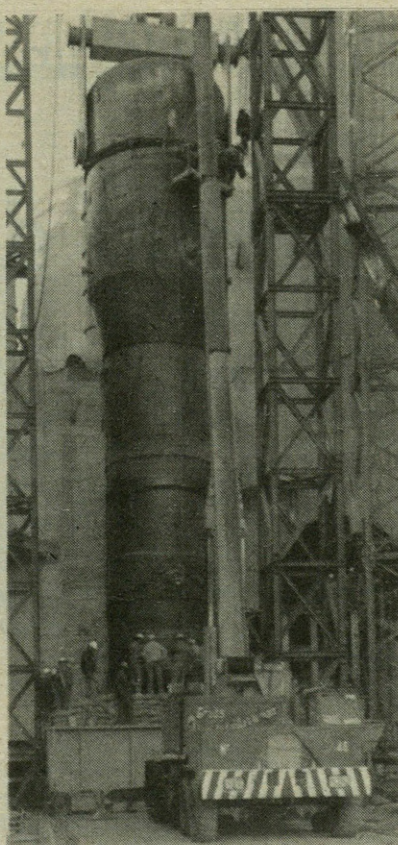
Uranioa aberastearen monopolioa denbora luzez USA, Sobiet Batasun, Britainia Haundiaren eta Txinaren eskutan egon da, helburu militarrekin. Gero ordea helburu zibilekin, beste erresumak ere hartu dituzte soziotzat: Italia, Belgika, Espainia, Iran, Alemania, Kanada, Holanda, Japon,...

Bomba bat uranio 235-ez egiteko modurik zuzenena, **uranio aberastua erabiltzea** izanen litzateke, eta horretarako gaia lortzeko badago era errez bat: **ikerketak egiteko erabiltzen diren errektoreak.** Hauetan uranio oso aberastua erabili ohi da. 1955. ean hasi ziren amerikarrak mota honetako errektoreak esportatzen, «**Bakearentzako Atomoak**» deitu zuten ekin-tzaren barruan. Ondoren gauza bera egin zuten errusiar, aleman eta frantsesek. **Gaur egun badira munduan zehar era honetako 150 errektore.**

Lehengaia lortzea, beraz, ez dirudi buruhausterik haundiena denik bomba bat egitea pentsatzen hasten bagara.

ZENTRALE BAT DUENAK, BONBA ATOMIKOA ERE BAI

Bomba bat egiteko bigarren bidea, plutonioarena, da **errezena**. Plutonioa ezin da aurkitu izadian, elementu artifizial bat bait da. Eta **uranio 238aren** ondorioz sortzen da: honek

neutroi bat hartzen duenean, plutonio bihurtzen da.

Denbora askoan plutonio oso garbiz bakarrik egin zitekeela bomba zioten militarrek. Orain ordea badakigu materiale zikintxoagoz ere lortu daitekeela, nahiz eta hortarako gai gehiago behar eta errendimentua ahultxoagoa izan.

Nondik lortu 10 kilorekin bomba bat egiteko nahikoa den plutonio hau? Bide bat **ikerketak errektoreak** dira. Hauek ordea, potentzia gutxi izaten dutelako, erregai gutxi darabilte, eta plutonio gutxi sortzen ere. Dena dela, nukleoaren barruan uranio naturalezko barra batzuk sartu daitezke, transformatu daitezten. Ez ahaztu gorago esan duguna: plutonioa sortzeko uranio 238 behar da; eta hori uranio naturalak dauka gehiena; uranio aberastuak zentralaren errendimentuarentzat mesede egingo du, baina uranio 235 gehiago duenez, plutonio gutxiago emango du.

Plutonioa eskuratzeko biderik zuzenena, ordea, argindarretarako zentrale nuklearrak dira. Eta egokienak **uranio naturala** erabiltzen dutenak. 1000

MegaWatio indar duen zentrale batek urtean **340etik 500 kilotara plutonio** ekoizten du. Nuklearretxe hauek, gainera, beren «janaria» iristeko arazo haundiegirik ez dute: ia mundu guztian aurkitu bait daiteke uranio naturala.

Tipo honetako zentralerek badute beste ezaugarri bat ere: **Martxan daukela sartu eta atera daitezke uranio barrak.** Horrela, edozein momentutan eta kontrolik gabe atera daitezke uranio barrak, eta hauek berez ez duten helburutarako erabili. Eta ez ahaztu frantses motako zentralerek barra hauetako milaka erabiltzen dituztela. Ondorioz, Indiak adibidez Kanadak saldutako zentrale nuklearretatik atera zuen bere bomba atomikoa egiteko lehengaia,...

Baina gaur egun saltzen diren **zentrale gehienak uranio aberastuzkoak dira**, hau da: %0,7 uranio 235 duen erragaia erabili ordez, %3 duena usatzen dute. Hori submarino atomikoentzat pentsatu zen, baina gero zentrale gehienetara ere aplikatu da. Tipo honetako **300 baino gehiago daude zabalduak** munduan zahar. 1000 MegaWatioko indarra duen errektore bakoitzak **250 kilo plutonio** ekoizten ditu.

Dena dela hauetako erreagaia kontrolatzea errezagoa da monopolioa duten Estatuentzako: **uranio aberastuaren produzioa esku gutxitan** kontzentratua dago, erreagaiak gutxi dira eta tamaina haundiagokoak. Eta gainera, hau ohargarria da, zentralerak **gelditu egin behar dira** uranioa sartzeko eta ateratzeko.

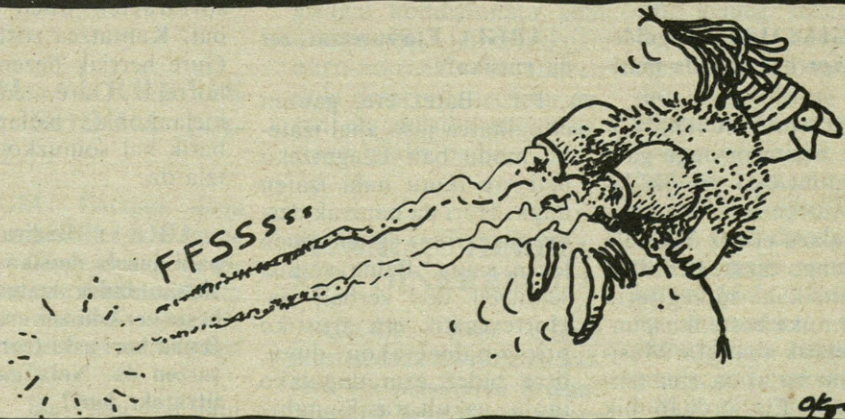
Hala ere, **supergeneradore** motako zentralerak dira bonbak egiteko materiale gehiena sortzen dutenak. Erabiltzen duten erreagaiak berak ere plutonio asko bait du. Tipo honetakoa da Frantzia bukatzen ari den Super-Phoenix zentrala, 1300 MWtako ahalmenarekin. Erregaiaz aparte, nukleoaren inguruan sortuko den plutonioarekin 20 bomba atomiko egin ahal izanen dira.

IÑAKI ZUBIONDO

(Datorren astean: NORK KONTROLATZEN DU PLUTONIOA?)

izan ere

↑ ihaulerietan
gira.

Soinuaren lengoaia ezkutua

Paco Palacios irakaslearekin berbatan

Berriro ere Paco Palaciosekin gara mintzo. Gaurkoan, gure hizketaldiak musika hartu du gaitzat, eta konkretuago Pacoren hitzetan «SOINUAREN LENGOAIA EZKUTUA» litzatekeen horretan. Duela urtebeteko zenbaki batetan gorputzaren gaia ikutu genuen orduan ere Paco solaskide genuela, eta esan zigunez ezinezkoa da gorputza mogimendutik banatzea, gorputza, gorputza ahotsetik, soinua bere jatorria den tresnatik. Guztia, ESPRESIO OROKORRERA garamatzan bidearen partaide izanik.

Aparteko jakintza ageri du Paco Palaciosen zenbait gai ikutzerakoan: musika eta gizagaien bilakera, musika herrien mitologian, musika aluzinazioetan eta sexualitatean, etabar. Hain gutxi ezaguna den musikaren arloan ikuspegi berri bat agian.

INGURATZEN GAITUEN GUZTIA SOINUA DA

ARGIA: Hasteko, galdera orokor bat, zer da musika?

PACO PALACIOS: Gizaikiok beti izan dugu gauzak definitzeko premia larria. Musika zer den galdeztzen didazu eta ez dakidala erantzungo dizut. Behar bada musikaz hitzegiterik izango nuke beste ikuspuntu batetatik abiatuta: Musikaz gain ba al da ezer unibertsoan? Eta orduan nik erantzungo dizut musika dela unibertsoaren mamia.

Inguratzen gaituen guztia soinua da: baita argia ere, maiztasun handi nahiz txikiko bibraketak besterik ez bait dira. Soinua.

ARGIA: Eta zuretzat, zer da musika?

P.P.: Batez ere, gauzen errealitatea jaso ahal izateko modu bat. Ezagutzeko beti ere ikutu nahi izaten dugu. Hori da haurrak deskubritzearen egiten duen lehen saioa. Baina soinua sentitzen den zerbait da. Horrexegatik era artistiko printzipalenetakoa dugu, bere bidez ezin dugulako inola eskulturarik nahiz kuadrarik osatu... sentitu besterik ez. Musika maitatu

egiten denean, bere lengoaia estetikoaren atzetik lengoaia bital bat ere bada-goela deskubritzen da, gorputzaren hondotik bizitza sortarazten duen irrintzi bat. Kantatzea sortzea da. Gure herriak dezente daki horretaz. Gure mendietako melankonia, bailaretakoa, batik bat soinuazko presentzia da.

ARGIA: Badirudi esan nahi duzula musika distrakziozko bidea izateaz gain, beste zer edo zer ere badela. Baina hori aski teorikoa gertatzen da. Nola gauzatuko litzateke hori?

P.P.: Bai, arrazoi duzu, normalean gauzek teoriza-

zio maila bat hartzen dutenean, filosofia bihurtzen dira. Egia da norbera bakarrik gauza dela lehen esandakoa sentitu eta esperimentatzeko. Nik esaten dudana baino inportanteagoa bakoitzak esperimenta dezakeena da dudarik gabe. Nik nire esperientziatik hitzegiten dut, eta horrek arriskua du, jakina, apur bat airean gelditzeko, teoria gehiegizko itxura eman ez edo...

ARGIA: Alda dezagun piska bat arloa, eta ikus dezagun orain musikak sendabide gisa duen indarra edo ahalmena. Magia? Naturismoa? Korrante psikologiko berriak?

P.P.: Musika, kulturalaren bilakaera eta eboluzioaren gainetik dago. Bere jatorria unibertsoaren hastapenetan dago. Gizakiak, astoak bezalaxe, kasualitatez deskubritu du, baina desberdintasun batekin: gizakiok egoskorragoak gara eta soinuen gainean laneginez musika sortu dugu. Baina musika, nolabait esatearren, gizakiaren aurrean independente ageri zaigun zerbait da. Horrexegatik dauka bere hizkuntza ezkutu eta era berean naturaren eraginik sortzeko bere formulak ere. Kantu bat kultur forma baten ondorioa da alde batetik, baina bestetik ere bakardadea, melankonia edo larri-minaren kontrako botika egokia bada. Txalapartaren kolpea histori eta kultur prozesu baten erresultadoa da baina baita beste zerbait gehiago ere... muinean, naturaren lengoaia. Horrexegatik, eta galderari zuzenean erantzuten diot, musika magia da neurri batetan, baita natura ere, eta benetakoa arrisku handi bat era batetako «psikologia» baten eskutan eroriz gero.

NOTA MUSIKALAK, ASPIRINEN ORDEKO

ARGIA: Soil-soilik galdera honi erantzun iezaiozu: nola senda dezake musikak?

P.P.: Greziarrek honako legea aurkitu zuten: «Antzekoak antzekoetan du eragin». Deprimiturik baldin banago, nire sentimenduekin bat egingo duen musika aurkitzen saiatuko naiz. Denboraldi bat pasata, nire tristura ezabatuz doala frogatuko dut, jarritako musika horrek eraman bait du, eta orduan beste musika alaiago bat beharko

dut, animatu eta bizitzen lagunduko didan beste musika bat. Hau besterik ez da musikaren bidezko sendabidearen oinarritzko sekretua.

ARGIA: Horrek esan nahi du, beraz, mina eta oinazea kentzeko musika erabil daitekeela. Botiken ordekoa al liteke?

P.P.: Gaurreguneko gizakiak ikasi behar luke berezten noiz duen gorputza mindua eta noiz arima. Gurean jasaten ditugun gaixotasun asko eta asko gogokoak besterik ez dira: psikosomatikoak. Ezin dezakegu gorputza arimatik berezi. Ilarrak aleak eta azala dituen bezalaxe. Batasun gisa funtzionatzen dugu. Oinazearen kontra musikak duen alde handi bat zera da: ez dela materiala eta aldi berean gogoia eta gorputzaren gain duela eragina, kasu askotan gaixotasuna gaindi dezakeen oreka bat sortzen duelarik. Baina botikak bezala, musika ere garestia da. Jendeak ez du musikarako astirik aurkitzen... inportantea dirua irabazteko tokia izatea da, horrela ongi bizi ahal izateko. Askoz errazagoa da buruko mina kentzeko aspirina bat hartu, ordu erdiko musika-saiola egin baino.

JAIO AURRETIK ERE, SOINUA NAGUSI

ARGIA: Entzuna dugu inon, oraindik jaio gabe amaren sabelean dagoen gizagaian ere izan dezakeela eragina musikak. Zer da egia eta zer gezurra guzti horretan?

P.P.: Bai, hau da hain zuzen niri gehien interesa-

tzen zaidan gaia. Gizagaia, amaren sabelean dagoenean, itxuraz lasaitasuneko giro batetan mogitzen da, kanpoko kolpeetaz babesturik. Dena den, gizagaia etengabe jasotzen ditu amaren bihotz-taupadak inguruko zainek zeharo handiagoturik. Era berean, eta inguruko likidoan zehar filtraturik, kanpoko soinua ere jasotzen ditu. Baina ezin dugu esan gizagaia entzuten duenik, guk entzutea zer den ulertzen dugun moduan bederen. Gizagaia sentitu egiten du, bere gorputzak bibrazio modura jasotzen ditu soinua eta beregan tinkatzen hasten zaizkio.

ARGIA: Beraz, ama batek musika entzuten badu, bere semea ikasiz joango al litzateke jaio aurretik?

P.P.: Ez, hori ia inposible da. Esan dugu gizagaia sentitu egiten duela, baina garbi dago ezin duela inongo tonu-aldaketarik nahiz musika-notarik berezi. Halere, eragin dezakegu bere gorputza erantzunak eman diezazkigun, amerikarrek egiten duten modura, haurdun baten sabel gainean txirrria ipiniz eta gizagaia soinuen aurrean aurkeztu dituen errekzioak aztertuz. Beharbada, denboraren poderioz, gizagai kondizionatu ahal izango da, jaiotzerakoan buru-muineko soinuen saila desarrolatua izan dezan eta musika-arloan arigiago bilaka dadin.

MUSIKA, HERRIAREN OINARRIA DA

ARGIA: Zein erlazio ikusten duzu herri baten kultura eta musikaren artean? Musikak herri baten izaera adieraz al dezake?

P.P.: Nik esango nuke musika herriaren oinarria dela, bere burua baturik sentitzeko eta kultura sortzeko erabiltzen duen tresna. Edozein hizkuntza, hitza eta doinua da; mintzatutako melodia da. Lengoaia, gaurreguneko, herri baten aurrerapen eta kulturalaren muin bezala kontsideratua dago. Lengoaia hori goratu eta jendetzak sutan ipintzeko erabili nahi denean, berriz, himno bihurtzen da, kantatutako erritua. Herri batek uko egin diezaioke bere kulturari, beste herri indartsuago batek zapaltzen duelako adibidez, baina amak semea irasandako seaskantak, jatorrizko hizkuntzan, jatorrizko soinuan segitu beharko du ematen. Euskal Herriak berak, bere hizkuntza galtzera behartua izan zenean, kanta indartu zuen, aintzineko usadioetan kutsatu zuen betiko hizkuntza hori berreskuratzeko beharra.

ARGIA: Eta bukatzeko, ia behartua den galdera, musika eta eskola.

P.P.: Musika eta bizitza, esango nuke nik. Zoriturrez, konformismo handi diot, baina egia da eskolak ahalmen txikia duela musikaz elikatzeke edo hornitzeko. Guztitan bezala, ez zaio gehiegi uzten. Eta ez dut mesias baten papera egin nahi, inongo erremedio mirakuloso emanetz. Hezkuntza lanetan arduratutako edozeinek ongi aski badaki Irakasle Eskolan «musika ikasteko» jasan behar izan duena eta uste dut oso gogo gutxi geldituko zaizkiola ikasleei musika erakusteko. Azkenean Ministeritza baten menpe gaude, eta horrek egin beharko ditu egin beharrekoak.

IKASTOLAK BAI, ERREPRESIOA EZ

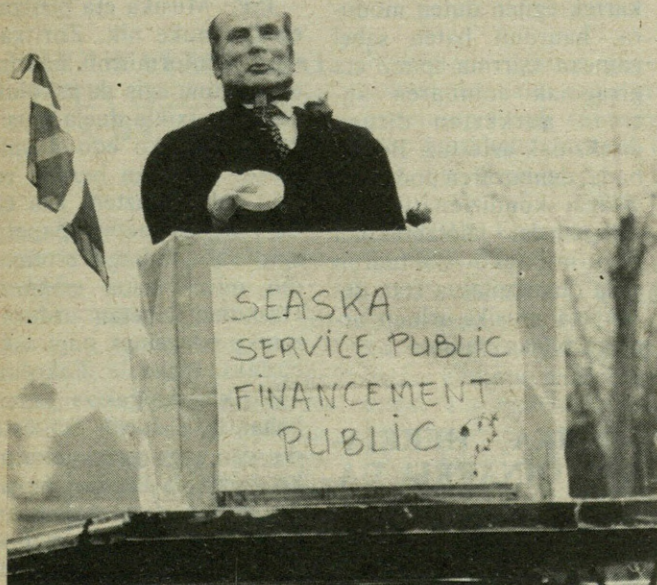
Seaska ez da bakarrik, eta hola adierazten zuten Baionako Sain André plazan bildu ziren 4.000 lagunek. Eguraldiaren partetik ez zen, behar bada, unerik egokiena. Euria etengabeki ariko bait zen arratsalde guztian.

Ordubatek aurrera hasi zen ibilaldia Baionako kaleetan zehar «Ikastola Herri Eskola» eta «Ikastola Bai, Errepresioa Ez» oihukatuz. Hiru geldialdi egin genituen eta haietan Seaskako ordezkariak mintzaldiak egiten zituzten, jendeei (entzun nahi zutenei bederen) azaltzeko gaur egungo ikastolen egoera.

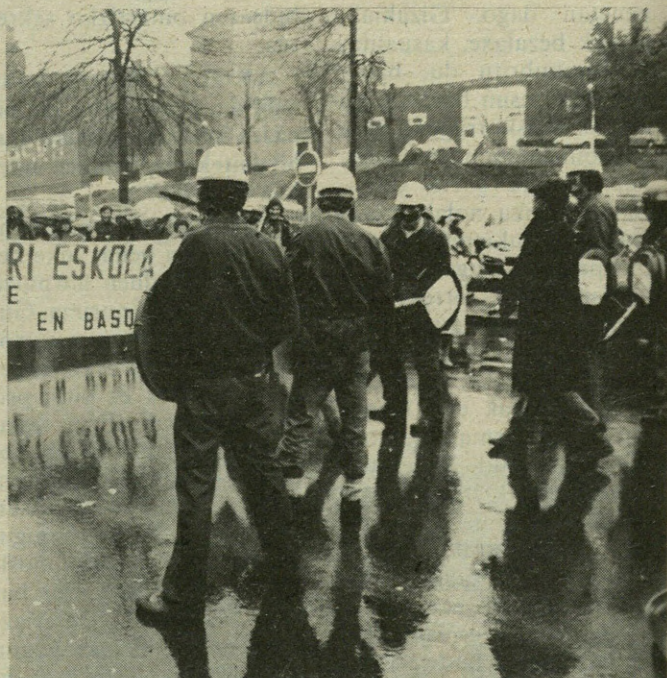
Bigarren geldialdia, suprefetura aurrean egin zen (herriko poliziak zaindurik), eta han bidea moztu ondoren «Prefeta Gezurti, Suprefeta Kanpora» oihu egin genuen.

Manifestaldia amaitu baino lehen —eta sinbolikoki noski—, Mitterrand-en auteskunde promesei su eman genien Mayou zubian. Hilabete honen barruan egin diren ekintza guztien arteko bat gehiago izan zen. Mitterrand-ek asteburuak igarotzen dituen Latche herrixkarako ibilaldia ere hor barnean kokatzen bait da.

ALLANDE SOKARROS

«Gezurra badirudi ere Mitterrand gurekin genuen Latchen»

Ihauteriak direla eta zergatik ez CRS-ez jantzi eta manifestaldiari aurpegi eman?

Manifestaldiko lehen geldialdia; ezkerrean abertzaleak «CRS»-ez mozorrozturik.

EUSKARAZKO IRRAT- SAIOAK ZERTAN DIREN

Eusko Jaurlaritzak nahiz Gipuzkoako Aldundiak emaniko subentzio batzuren bidez lau irrati euskarazko irratsaio luzeak ematen ari dira. Esperientziarik luzeena daramana Donostia/Loiolako Herria Irratia da, urte eta piko egunoro zazpi ordu t'erdi ematen pasa bait du. Duela gutxi hasitakoen artean, Bilboko Herri Irratia zazpi orduz, Donostia Irratia lau orduz, eta Radiocadena (Voz de Guipúzcoa) beste lau orduz ere.

Horien berri jakiteko bi bidetatik abiatu gara. Lautatik hiru irratiaren arduradunengana jo dugu bertako berri eman diezaguten. Herri Irratitik, J.M. Otermin; Donostia Irratitik, Manolo González; eta Radiocadenatik, Manu Oñatibia. Haien erantzunak dau-de, beraz, alde batetatik. Bestaldetik, lau irrati-tako programazioa eskaintzen dugu lauki berezietan, batez ere jende gehienak ez dakielako zein ordutan iharduten duten, eta ildo horretatik interesgarria izan daitekeelako.

Beste gai asko alde batetara geratzen dira irrati-en alor honetan. Bata, subentziorik jaso ez dutenen kasua. Horietaz beste batetan ihardungo dugu agian. Bestetik, Iparraldeko bi irratiak, Adour eta Gure Irratia. Horietaz hitzegin izan dugu ARGIA-n, eta berri gehiago izatean berriro itzuliko gara. Azkenik, Jaurlaritzak sortzekotan omen dagoen Irrati Nazionala geratuko litzateke. Baina horretaz, egia esan, berri zehatz gutxi dago, eta hobe da ziurtasun handiagorik izan arte, bere horretan uztea. Hor dituzue, beraz, laukiak eta elkarriketak.

Manu Oñatibiarekin hizketan

RADIOCADENA: «EUSKARARAKO ZALETASUNA SORTARAZI NAHI DUGU»

ARGIA: Diputazioaren subentzio horren bidez ematen dituzuen lau ordu horiekin zein asmo dituzue edo?

MANU OÑATIBIA: Gure ustea da lau ordu horiekin ez dela gauza handirik egiten. Gure asmoa litzateke hogeitalau ordu, edo gutxienez hamabost edo hamasei. Dirua izanez gero, nik uste posible izango litzatekela. Baina besterik ez dagoen bitartean lau ordurekin hasi gara, eta nik

uste dut ondo izango dela piska bat zailtasuna eta bideak ikusteko, eta gero zabaltzen joango gara.

ARGIA: Eta jendeari begira zein helburu dituzue?

OÑATIBIA: Alde batetatik, jende-ari euskara entzunarazi, euskararako zaletasuna sortarazi, euskara ikas dezatela, pentsa dezatela euskara dela gure oinarri-rik jatorrena eta hori dela gure helbidea. Bestetik, euskal eresiaren bidez euskal sena sartu gure herritarren artean, eta baita ere jakinduria zabaltzeko bestelako eresiek.

ARGIA: Estilo jakin baten atzetik al zabiltzate irrati-gintzan?

OÑATIBIA: Ahal dela, egun alai eta atsegin bat pasaraztea. Besterik gabe.

ARGIA: Eta zuen entzulegoaren

arauera, zein ondorio ateratzen dituzue?

OÑATIBIA: Kontutan harturik gure eremuan goizez iharduten dugun bakarrak garela, gure ustez entzule gehienak etxekoandreak izango dira eta horregatik aukeratu ditugu sukalkintza, sendakintza eta antzeko gaiak.

ARGIA: Zein zailtasun aurkitu du-zue lan horretan?

OÑATIBIA: Batik bat, bitarteko-koen urritasuna. Lau ordu horiek egiteko posibilitatea sortu zen, eta «La Voz de Guipúzcoa»koek jarri zizkiguten tresnak edo medioak. Baina oso eskas ibili gara eta gabiltza, baina badirudi orain asmo berriak dituztela, gela guztiak berritu; baita materialea ere. Dena dela, gu oso pozik gaude. Gauzak hobetzean hobeto egingo dugu.

ARGIA: Eta zaudeten ekipoa osatzeko nola egin duzue?

OÑATIBIA: Azken 25 urteotan ordubatan eta onda median egunoro programa bat egin ohi dugu, eta piska bat horretan ihardutako jendearekin kontatu dugu. Urte horietan piska bat ikusi dugu zeinek balio duen, eta jende hori oinarri bezala hartuz eraiki dugu oraingoa: Basarri, Etxebeste, Joxe Miguel, neroni, etabar.

Manolo Gonzalez koordinatzailearen hitzetan

DONOSTIA IRRATIA: «SER KATEAREN ESTILOA GORDE NAHI DUGU»

ARGIA: Diputazioak ordaindutako ordu hauek erabaki baino lehen, zein

ahalegin egiten zuen Donostia Irratiak horren alde?

MANOLO GONZALEZ: Egia esan, orain arte irrati honetan ematen zen euskara oso gutxi zen, baina kontutan izan behar da Donostiatik ez dela guztia egiten, hau da, zati handi bat Madriletik ematen dela.

ARGIA: Eta zer nolako planteiamenduetatik abiatu zarete ordu hauek planteiatzerakoan?

MANOLO: Honako zera izan dugu kontutan: euskarazko portzentaez gain, irrati bakoitzaren estilo edo dinamika dago, hau da, hitza eta musikaren arteko oreka, erritmoa, etabar.

ARGIA: Eta hori, zuen kasuan, nora gauzatuko litzateke?

MANOLO: Beno, aurretik garbi dago oinarri bat, Donostia Irratia irrati komertziala dela, estilo berezi bat daukana —programazioan nahiz informatiboetan—, eta lehen niementutik saiatu gara euskara erdararekin berdintzen, hau da, erdaraz egiten den gauza bera euskaraz egiten. Gure asmoa ez da irrati bat euskaraz eta beste bat erdaraz egitea. Irratia dago besterik gabe, eta horren zati batzu euskaraz daude eta beste batzu erdaraz.

ARGIA: Eta konkretuki, zein pisu eman diozue hitzari eta zein musikari?

MANOLO: Noski, zeren alde batetik estilo hori gorde beharra baldin badago ere, intzidentzia eta publikoa ere kontutan izan behar da. Eta kontutan izan behar dugu entzulego euskaldun batengana zuzentzen garela, eta entzulego horrek orain arte oso posibilitate urri izan dituela

era guztietako irratsaioak entzuteko. Ondorioz, hitzak ere pisu handia beharko du irratsaioetan. Baina bestalde, guk ahalik eta arinena egin nahi dugu gurea, eta horrek esan nahi du hitzari ere leku handiegirik ezin diotzula utzi.

ARGIA: Eta orain arteko entzulegoarekin puskatzearen arriskurik ikusi al duzue?

MANOLO: Garbi dago konturatu behar dugula FM delakoaren bidez aritzen garela, eta orain arte askoz musika portzentaia handiagora ohitua zegoela bertako publikoa. Jendearentzat FM eta musika gauza bera izan da. Orduan ezin diozu derrepente musika kendu eta hitz pilo bat sartu. Orduan, gu haseran musika dezente sartzen hasi ginen eta orain jaisten ari gara.

ARGIA: Argitu ezazu piska bat gehiago irrati komertzialaren kontzeptua...

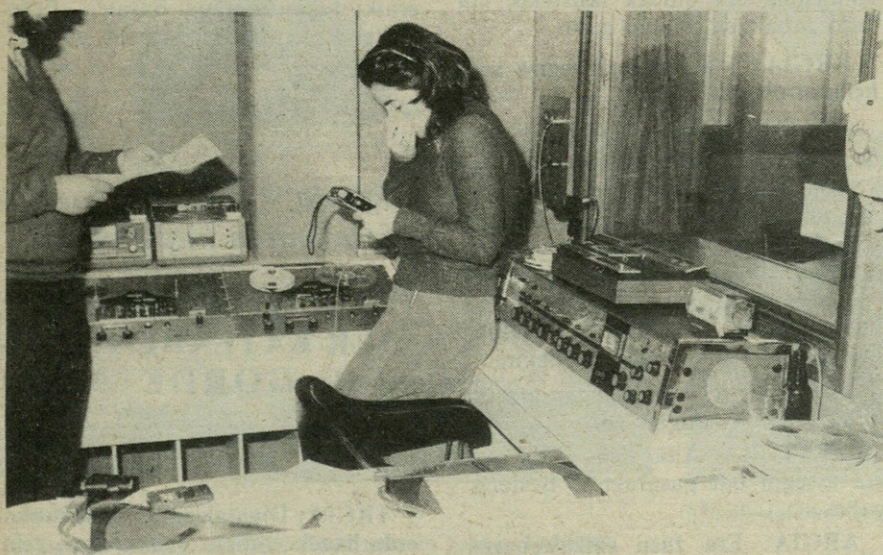
MANOLO: Irrati komertziala esan dudanean zera esan nahi nuen, publizitatetik bizi den irrati bat dela, bere entzulegoa kontutan izan behar duen irrati. Zeren Irrati Nazionalak nahi duen dirua galdu dezake, hori ezer gutxi inportik zaio. Baina guk erabat begiratu behar diogu diruen gorabeherari, eta horrek ekartzen dio SER katearen estiloari entzulegoarengana gehiago iritsi nahi izatea.

ARGIA: Eta publizitatearekin zer-bait berezi nabaritu al duzue?

MANOLO: Beno, guk oraindik ez dugu publizitaterik sartzen eta ez dakigu sartuko dugun ere. Baina garbi dago publizitatearekin euskara galtzen ateratzen dela. Publizitatea egiten duenak ahalik eta jende gehienarengana iritsi nahi duelako, eta jende gehiagok daki erdaraz euskaraz baino. Dena dela, euskarak duen kontrako zera hori egin ditzakegun programen bidez neutraliza dezakegu.

ARGIA: Zein funtzio ikusten diozue alde horretatik irratiari, hau da, euskararen normalkuntz prozesuan?

MANOLO: Irratiari ez zaio eskatu behar gizarteari bere orokorrean dagokion zer-bait. Euskararen normalkuntzarako dauden asmoak beteko balira, eta gizartean euskararen maila igoko balitz, irratiaren entzulegoa handituko litzateke, eta hori irratiaren alde joango litzateke. Baina irratia ezingo du inoiz euskaldunik sortu. Baldintzak sor ditzake, baita jendearengan ikasteko bokazioa, baina ez gehiago.

ARGIA: Zein erizpiderekin jokatu duzue lokutoreak eta ekipoa aukeratzeko?

MANOLO: Egia esan nahiko larugorritan harrapatu gaituzte irrati guztiok euskarazko irratsaio hauekin. Herri Irratiaren salbuespenarekin jakina. Baina euskarazko ohitura baten falta kontutan harturik ere, profesionalak ere falta dira. Ez dago euskaraz irratia egiteko profesional askorik. Hortik abiatuta gure ekipoa bi erizpidez aukeratu dugu. Bata, euskararen jabe izatea maila dezente batez. Eta bigarrena, gure estiloko programetara egoki daitekeen jendea izatea. Dena dela, ekipoko jende gehiena lehendik zegoen irrati honetan lanean.

ARGIA: Bukatzeko, zer edo zer gehitu nahi al duzue?

MANOLO: Bai, gure hau esperimentzia bat dela, eta oraindik ez dugula balorazio bat egiterik. Hemen-dik hilabete batzutura elementu aski izango ditugu zerbait esan ahal izateko.

Jose M.ª Otermin ardura-dunarekin hizketan

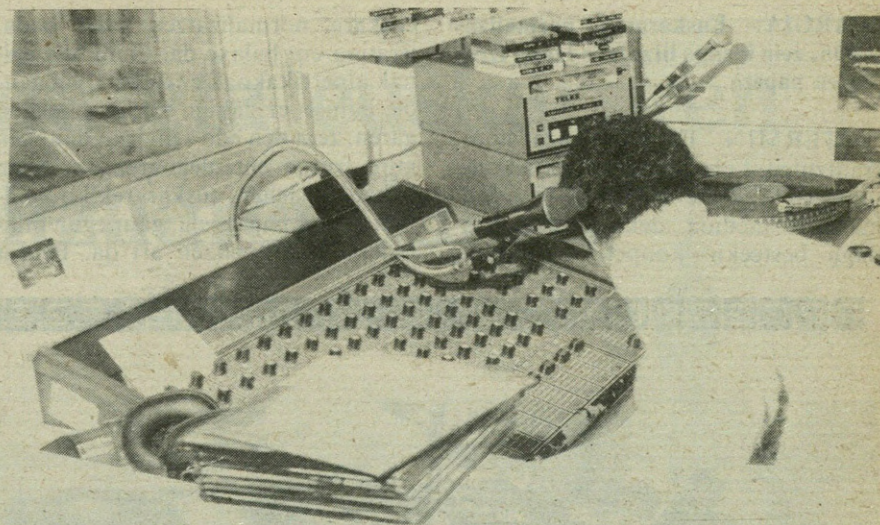
DONOSTIAKO HERRI IRRATIA: «BIGARREN MAILAKO MEDIOA DA GEUREA».

ARGIA: Badira hilabete batzu gobernuaren laguntzaz euskarazko programazioa eskeintzen ari zaretela. Zeintzuk dira izan dituzuen arazoak?

OTERMIN: Arazoak askotxo dira, eta ez txikiak euskara berarekin. Pentsa ezazue alde batetik lokutoreak aurkitzeko izan ditugun lanak, alor honetan inor ez bazegoen eta prestatu den jendea irafiazko asmatu behar izan ditugunak nolakoak izan diren, eta bestetik hauekin kalitate minimo bat lortzeko inongo esperientziarik gabe egin behar izan ditugun saiok.

ARGIA: Jendeaz aparte euskarak berak zer arazo sortzen ditu?

OTERMIN: Erdaraz klitxeak eginak daude, bai informatibotan, bai kirol programetan, bai musikaletan... Klitxeak, hau da esaldi eginak erabil-

tzen dira irratsaio gehienetan, adibidez: «El delantero centro remató a puerta...» edo «La audiencia nacional ha dictaminado...» Euskarak ez du izan horrelakoen tradizioarik, eta guzti hau sortzen joan behar izan dugu. Horrela gertatzen da hasieran behintzat zenbait gauza arrotz gertatzen zaizkigula belarrira. Hau denborarekin konponduko litzatekeen arazo bat dugu.

ARGIA: Arazo linguistikoaz aparte, beste arazorik sortzen al du euskarak?

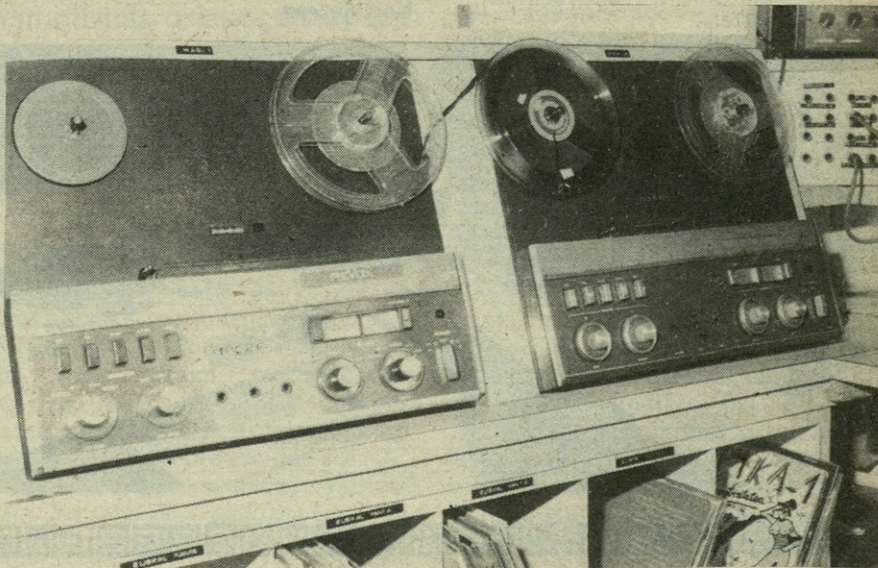
OTERMIN: Bai Noski. Mundu euskalduna oso mugatua da, Julio Caro Barojari adibidez ezin diozu euskaraz elkarrizketarik egin, Oteiza bati ere ez, Bandres bati ere ez, ... Honekin esan nahi dut asko mugatzen zaizkigula interesa duten gaiei buruzko elkarrizketak egitea. Oso nabarmena da hau kirol munduan, bai kirolarien aldetik, bai antolatzaileen al-

detik gehienek erdaraz egiten dutelako.

Adibidez CAT-en gauza gehienak erdaraz ematen dira, ez dago euskaraz egiten duenik; pentsa zenbat kontu izaten diren festa, jaiak, ekitaldiak direla eta hauetaz ezin beraiekin euskaraz egin.

ARGIA: Entzulegoaren aldetik, baduzue erantzunik? Badakizue zein motatakoa den? Zenbatekoa den bere Kopurua?

OTERMIN: Hortarako entzulego kopuruaren neurketak egiten dira, hauek oso garestiak izanik ez ditugu. Gobernuaren, edo ente ofizialen lana izan beharko luke honek. Kopuru hauek ez izateak itsu lana egitera bultzatzen gaitu. Guk asmatu behar dugu gutxigorabehera gure entzulegoa nolakoa den, etxeko andreak, gazteak, haurrak, ... Dena den kartak eta deiak jasotzean entzulegoa nolakoa den susma dezakegu.

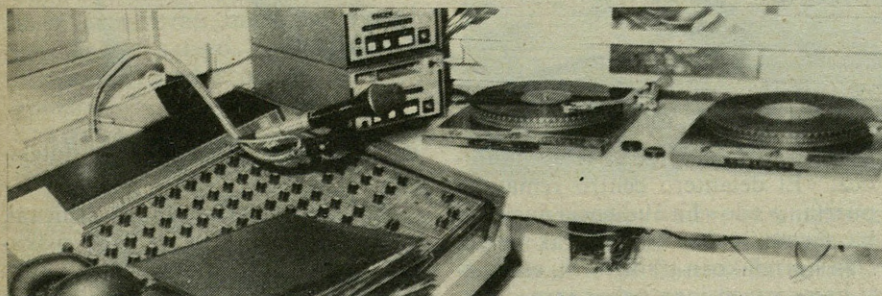

ARGIA: Euskararen normalizazioan, zein izango litzateke Herri Irratiaren papera.

OTERMIN: Ez da erraza honi erantzutea. Lehen esandakoekin konaturatuko zineten onezkero bigarren mailako medioa dela gurea; ezin dugu besteekin konpetitu. Herrian

euskara normalizatzea zaila bada, irratan ere halaxe da. Gure ahaleginak alperrikakoak ez direlakoan gauden, baina ez dakigu noraino heltzen garen, zein den edo zein izan daiteken gure frutua entzulegoarengan. Esan behar da lehen euskararekiko militantzia bat bazegoela, gaur egun militantzia hau epeltzen ari da. Beldur

naiz irratan egiten ditugun ordu hauek azken orru garratz bat baino ez den. Norbait sano dagoenean, ez da bere osasunaz harduratzen, orain euskara gaixo dagoelako ari da adibidez EHE taldea lanean. Behar bada horregatikantxe ari gara gu ere saio berezi hauekin.

DONOSTIA/LOIOLA HERRI IRRATIA

- 18 : Informatiboa
- 18,30: Haurrentzako irratsaioa
- 19 : Albisteak
- 19,10: Musika irratsaioa
- 19,30: Ospakizunak, elkarrizketak
- 20,30: Kultur saioa
- 21 : Musika saioa
- 22 : Informatiboa
- 22,30: Kirolak
- 23 : Gaueko irratsaioa
- 19 (FM): Roka abarketan

Zuzendaria: J. M. Otermin

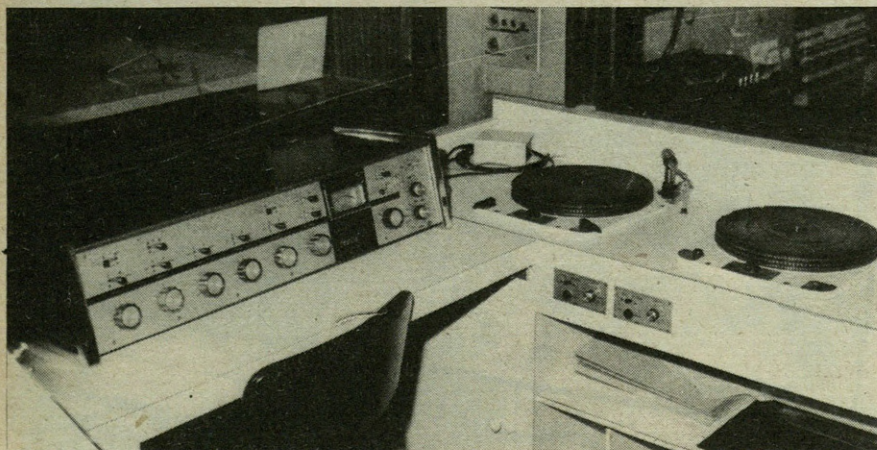
Taldea: J. Beloki, I. Zubizarreta, K. Badiola, Jon Txabarri, X. Otaegi, E. Olasagasti, eta beste.

RADIOCADENA (LA VOZ DE GUIPUZCOA)

- 9,30: Irakurgai atseginak, Munduan zehar, Liburuen laburpenak, Izadia, Sukalkintza, Sendakintza.
- 10 : Euskara ikasten, Oñatibiaren metodoaren bidez.
- 10,30: Kirola
- 11 : «100 euskal abesti» sariketa
- 11,30: Berriak
- 12 : Nobela
- 12,30: Gipuzkoako berriak

Zuzendaria: Manu Oñatibia

Taldea: Argi Dorronsoro, Andoni Kortajarena.

DONOSTIA IRRATIA

- 20 : Musika saioa
- 20,30: Ospakizunak, albisteak, oharrak
- 21 : Egunoroko gaia
- 21,30: Musika saioa
- 22 : Informatiboa
- 22,30: Musika saioa
- 23 : Irrati-nobela
- 23,30: Musika klasikoa

Zuzendaria:Manolo González

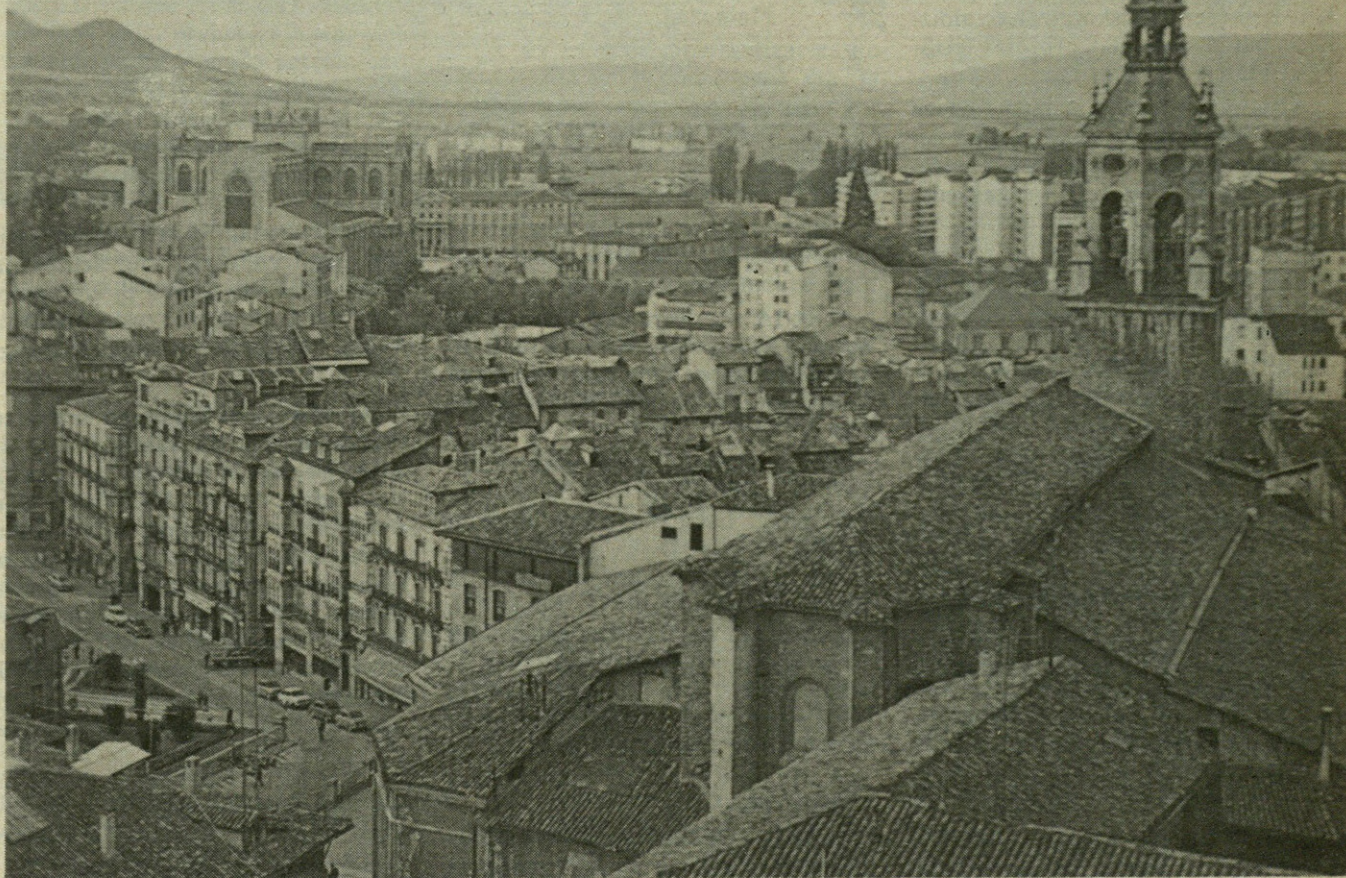
Taldea: Alex Oiarzabal, Xabier Zaldua, Izaskun, Joxe Inazio Iribar.

BILBOKO HERRI IRRATIA

- 7 : Jeiki Euskal Herri
- 7,30: Goiz giro
- 9 : Musika saioa
- 9,30: «Lantzen»
- 10 : Barriak
- 10,05: Herriz herri
- 10,30: Barriak
- 10,35: Herriz herri
- 11 : Barriak
- 11,05: Herriz herri
- 11,30: Barriak
- 11,35: Herriz herri
- 12 : Barriak
- 12,05: Txakurzuloko kronika
- 12,15: Gure mundutxo haundia
- 12,30: Eguerdiko aldizkaria
- 13 : Informazio garaia
- 13,15: Lorratzak (Arrantzaleak)
- 13,30: Kultur saioak
- 14 : Popular 3 stereo

Euskaltura eta euskararen zerbitzuaren lanaz

Ia hamar urte izan arren, euskararen zerbitzua ez da oso ezaguna Araban, agian ofiziala delako. Dena den eta *Euskaltura* «kanpaina» martxan jarri zutela eta, haiengana hurbildu ginen eta zerbitzua beraz eta euzkalturaz mintzo ginen lasai asko. Nonbaitetik hasi behar zen eta zerbitzuaren jatorriarekin ekin genion elkarriketari.

ARGIA: Noiz sortu zen Euskararen zerbitzua?

EUSKARAREN ZERBITZUA: 1973.an sortu zen, ikastolen mundua mugitzen hasi zenean. Ideia zen, hemen Araban euskara bultzatzeko eta euskarazko lanak egiteko eta Aramaion zegoela toki euskaldun bat.

ARGIA: Nola dago eratuta zerbitzu hau? Zer jende, erakunde dago barnean?

E.Z.: Hau organo bat da, Diputazioarekin harremana dauka eta ez dauka, piska bat independentea da, «órgano de gestión directa» delako bat. Hemen administrazio kontseilu bat dago eta hor diputatuak eta presidente bat —Genza Belastegigoitia, diputazioko bizepresidentea— PNV, PSOE eta UCD-ko jendea —HBkoa egon beharko zen— dago eta gero, lan burokratikoak daramatzatenak, hau

da, gerente baf —Bisitacion Oiartzabal— administradore bat, asesorea, elebitasun taldea eta hiru ikastoletako zuzendariak.

ARGIA: Baina hauek Diputazioko ikastoletako zuzendariak dira, ezta?

E.Z.: Bai, bai; zuzen zuzenean hiru ikastola bait ditugu. Hemendik laguntza ematen zaie ikastola guztiei; adibidez datorren urtean egingo den guztia ez da bakarrik hori, hiru ikastolak mantentzea; Diputazioko funtzionarioak euskalduntzea da beste arazo bat, diru-laguntza, bai ikasleei bai Euskaltzaindiari, bai UZEIri, AEKri ere bai... errebistei ez zaizue iristen; talde hau —elebitasun taldea, alboko gelan ari dena lanean— eratu dago eta ez gure ikastolentzat bakarrik, zentro publikoentzat ere lan

egiten du; beste ikastolei ere eskaini diegu talde honen lana aprobetxatu nahi badute edo.

(Berriro diru-kontutan sartzen da, paper baten aurrean dato guztiak ditu, nori, zenbat... arestian esandakoak errepikatzen ditu, Euskaltzaindia, AEK, UZEI...)

E.Z.: ...eskola pribatuei ere dirua ematen zaie euskara bultzatzeagatik, Kili-Kili-ri ere —euskaratzaleen aldezkaritza bat—, Fakultateari eta EUSKALTURARI.

ARGIA: Kanean zerbitzu honen lana ia ia igartzen ez denez, behar beharrezko egin zaigu ondorengo galdera: kanean ikusten diren gauzak edo, zer egiten duzue alde horretatik?

E.Z.: Horretan aurtan hasi gara EUSKALTURAREKIN, gero elebitasun taldea dago, eta talde honen inguruan gauzak antolatzeak asmoa dugu, kurtsiloak direla, jendea ekarri, irakasleak... Aurtan ere Soko taldearekin —napartar antzerki talde bat—, hasi gara gobernoarekin batera eskolaz eskola eta ikastolek eramateko asmoan. Orain Gasteizen daude eta gero probintziara aterako dira.

ARGIA: Probintzia aipatu duzunez, nola ikusten duzue zuek euskararen egoera bai Aramaio, Araia... eta bai Errioxaldean? (Ez du erantzuna esaten baizik eta zer ekintzak egingo zituzten, asmoak, e.a.).

E.Z.: Aurtan hasi gara beste gauza berri batzu egiten, orduan gure asmoa EUSKALTURAREKIN adibidez zera da, ikusi zelako erantzuna daukan hemen —Gasteizen— eta datorren urtean Audio ingurua eratu. Amurrio ingurua, Aramaiora eta horrela; baserritar gaiak izango ziren, eta Errioxan berdin... asmoa badago eta ez hemen zentralizatzea bakarrik.

(Laguntza, ekintza mailan lehen ahazturik zeukan beste zerbaitek gogoratu zaio eta honela esan digu:)

E.Z.: Liburuak publikatzeko diru-laguntza ere ematen da, eta euskaratu dira liburu batzu umeentzat, «La Galera» saila eta horrez aparte Arabatar batzuk atera zuten «Hegaz» metodoa.

ARGIA: Berak gai hau aipatu duenean, kuriositatea sortu du gure baitan eta zer kriterio, nola egiten duten liburuak laguntzeko galdetu diegu.

E.Z.: Guk interesatea izan-dadila Probintziarako eta euskararentzat,

eskatzen dugu; eta hauek nola interesateak iruditzen zitzaizkigun eta egi-leak arabarrak diren...

ARGIA: Zerbitzu hau Jaurlaritzan sortuko zela ala ez, zurrumurruak entzunak genituen, beraz talde edo zerbitzu honen etorkizunaz galdetu genion hasieran.

E.Z.: Nik uste dut orain arte finkatu den arloa bere ikastoletan izan dela bakar bakarrik, eta diru-laguntza bat ematen. Dirua eman eta ezer bultzatu gabe, ez? Eta arlo horretatik badaukagu zeregin, Gipuzkoako Diputazioan bezala. Mila gauza falta dira, nobela saria, EUSKALTURAKO gauzak... eske hemen Araban dena dago egiteko. (Azken esaldi hau esaterakoan, lanerako izugarritzko go-goa daukana baina ez dakiela nola, iruditzi zaigu).

ARGIA: Ondoren Jaurlaritzan sortu horretaz galdetu diegu; egunkarietan ikastolek hori ziotela, eta ea egia zen edo...

E.Z.: Hori «Estatuto de Ikastolas» delakoa da, eta hori idatzi zutenentzat zerbitzua ikastolak da eta ez besterik.

ARGIA: Eta honela ikastolen munda agertu zitzaigun, zerbitzua eta ikastolak ia gauza bera izan direla —gogoratu noiz sortu zen zerbitzua—, hori aldatu behar dela nolabait... eta hor, ikastolan gaian, Araban dagoen saltsa-maltsa kontutan harturik eta zerbaitek bazegoela erdian uste genuenez, galdera hau zuzendu genion: ba al dago zerbitzuan sartu nahi izan duen talderik? Hasieran ez zuen oso ongi ulertu eta Koordinakundearen adibideak jarri genion.

E.Z.: AEK ez dut uste nik; baina Federaziokoek, hor badago zurrur-

murru bat, nahi dutela hemen sartu eta mugimendu bat ere; heurrek ere beste ikastolen beste direla, baina hori dena «ikastolen estatutarekin» konponduko edo konponbide izango da.

ARGIA: Mahai gainean umeentzat itzulitako liburuak dauzkagu, alboko gelan hiruzpalau pertsona ari dira lanean, elebitasun taldekoak esan digunez hasieran. Egia esan orain arte ikusi ahal izan dugunarekin zerbitzua lau ekintzatan mugatuko genuke: diru-laguntza, ikastolak, elebitasun taldea eta EUSKALTURA. EUSKALTURAZ gero arituko garenez elebitasun talde honegatik galdetu diegu, zer egiten duen, zein den bere lan konkretua.

E.Z.: Beno, talde honek andereño, maisu, maestrak, estatalekoak eta ikastolek koordinatzen ditu. Talde honen ereduak erdal zonetan B ereduak aurrera eramatea da, eta horretarako irakasleak koordinatzen ditu, lagundu, programazio piska bat eraman, ebaluaketa bat nola egin behar den, esperientziak Euskal zonan, adibidez Aramaion, D ereduak aplikatzen da. Beste probintzietan badaude ere honelako taldeak, baina zuzen zuzenean hori daramana gobernuak da.

ARGIA: Beste probintziak esan duenean Gipuzkoako Diputazioarekin gogoratu gara (ARGIARako subentzio famatu hura), eta ea beste probintzietan ba al dagoen zerbitzurik galdetu diegu.

E.Z.: Bai, Gipuzkoan. Bizkaian ez dago; badago presupostu bat, nik dakidanez, euskararako, presupostu bezala baina zerbitzuak hemen eta Gipuzkoan daude bakarrik.

ARGIA: Azkenean oztoporik ba al

duten galdetu diogunean, erantzun harri-
garri hau bota digu:

E.Z.: Oztoporik? Ez... batere ez; oztopo bakarra imajinazio piska izatea honelako gauzak... baina medio guztiak!

ARGIA: Hau da hau! Oztoporik ez, medio guztiak... benetan ez da honelako asko gertatzen euskal kulturaren... Dena den eta elkarrizketarekin jarraituz gaia, erabat ez bada, piska bat aldatuz beste maila batetan sartu gara. EUSKALTURA horrekin, orain dela gutxi —Otsailaren 4ean— hasi zena eta zerbitzu hau zerbait mugituko duena (horretan gaude bederen). Zerbitzuaz mintzo denean hainbat aldiz aipatu duenez gogoia genuen hitzegiten hasteko eta horrela hotz-hotzik zuzendu genion lehenengo galdera: Zer da EUSKALTURA?

E.Z.: Belarrik hitz bat, guk asmatua.

ARGIA: Galdera ez digula ulertu, edo agian gaizki egin dugula eta honako hau erantsi diogu: Zer dago EUSKALTURA atzetik?

E.Z.: Euskal kulturaren beharra dugula eta hemen, Gasteizen, konturatu gara jendearentzat euskara hizkuntza bat bakarrik dela oraingo, eta euskaraz euskarari buruz hitzegiten dela, filologi mailan. Jendea konturatu behar da euskaraz ere hitzegiten dela eta hitzegin beharko dugula. Hori da azken finean helburua, arztaintzaz euskaraz hitzegitea, eta mendiz... Bizitza euskaraz egin behar dugula.

ARGIA: Optimistak zarete orduan, ezta?

E.Z.: Bai, bai. Hori galtzen badugu... Zuek ez daukazue ala? Hemen —Gasteizez ari da— aldaketa handia egon da.

ARGIA: Bai, goruntz doala dirudi.

E.Z.: Ni EUSKALTURA beste eskualdetara zabaltzea pentsatzen ari naiz, besteekin kontaktatu, egiten duguna zer iruditzen zaien gipuzkoar eta bizkaitarrei... Medioak badaude gainera, hau ez da presupostu handirik Diputazioarentzat, eta hiru tokitan antolatuz gero askoz hobe antola daiteke.

ARGIA: Hiru tokitan, Araba, Gipuzkoa eta Bizkaia aipatu dela soilik gogoratzen diogunean betikoan sartzen gara, Nafarroa gero eta baztertuago uzten ari garela, gero eta zati-
tuago dagoela EH. Horregatik nafarrekin zerbait egitea pentsatu ote du-

ten galdetu diogu.

E.Z.: Pentsatu dugu; Antzerki talde hau —Soko— nafarra da.

ARGIA: Eta Nafarroako Diputazioarekiko harremanak?

E.Z.: Nahiko zaila da instituzio mailan kontaktuan jartzea elkarrekin.

ARGIA: Zer espero duzue egin EUSKALTURA honekin?

E.Z.: Euskaldunberrientzat euskara klasean egiten da bakarrik, eta klasetik kanpo... hori bete nahi genuke. Ez dugu hitzaldietara jende ospetsua ekarri bakarrik, nahiz eta arrunta, zeozer esateko daukana eta jendearen artean eztabaida sortu.

ARGIA: Ondoren programa nola-
koa izanen den azaltzen digu gutxi gora behera.

E.Z.: Hemendik Maiatzara egingo dugu; orain arte ekarri ditugunak Sánchez Carrión eta Andu Lertxundi izan dira, gero espero dugu Xabier Lete, gero Azpeitiako «IRON TALDEA» beren filminekin, Bernardo Atxaga, etabar. Besteak, oraindik ez dakizkigu, Juaristi, soziologo bat, euskal zinema... Artze ere bai. Bi saio gelditzen zaigu betetzeko oraindik. Honekin euskal bizitza nahi dugu, eta Arconada ekarri behar bada futbolaz hitzegitera, ba ekarriko dugu berak nahi badu. Dena den problematikoa da, Joxean Muñoz-ekin pentsatu dugu ere.

ARGIA: Mendizale mundua ere mintzo zaigu eta guk UEUn Xabier Erro-k eman zuen saioaz zerbait esan diogu, agian oso ondo legokeela Xabier Erro edo Martin Zabaleta ekartzeara...

E.Z.: Beldur gara jendeak, Diputazioak antolatzen duelako, atzera egingo ote duen.

ARGIA: Guk geuk geure eritzia eman diogu, ez badutela oso kargantea egiten eta «politiko» mailan ez badira sartzen —PNVko jendea soilik ekarri, edo Jaurlaritzarekin harremanetan daudenak— jendeak erantzongo duela. Beraz orduan, berririo problematikoa dela esaten digu, eta alde horretatik «zeozer esateko daukatenak» ekarriko dituztela, berdin zaiela Martin Zabaleta edo Joxean Muñoz bat edo Xabier Lete eta Mitxelena. Asmoa behintzat argi geratu da. Bukatzeko kultur plangintza batetaz galdetu diogu eta hona hemen bere erantzuna.

E.Z.: Nire ustez hemen dena nahiko nahasturik dago, kultura, euska-

ra... Diputazioa, Gobernua... eta probintzialismoa. Nik uste dut beharrezkoa dela eta denak batera. Nik zera nahi nuke, plan osoa egitea urte osorako eta hau antolatzen bada honen ondoan antzerki eta musika eta... lortuko al dugu? Egingo al dugu? Ez duguna nahi kultur sail bat egitea da, baizik eta arlo guztiak dautzaten kultur espazioa bultzatzea.

ARGIA: Honela bukatu genuen elkarrizketa, kulturaren beharra eta plangintza serio baten beharra azpimarratuz. Harremanetan jartzeko hona jo behar da: Arabako Euskal Ikaskuntza-Servicio del euskara, Gral. Alava 10-5 Dpto. 6 (GASTEIZ). EUSKALTURA honekin bilduma txiki bat egitea pentsatu dugu urtean zehar zer egin den ikusteko eta hori euskara ikasten ari direnentzat materiale baliagarria litzateke gainera.

Xabier E.

AMETSAREN GIBELEKO GORDINKERIEZ

E. Alkat bertsolariak Erramun Martikorenaren abotsez emateko bertso aipagarri batzuk konposatu zituen duela hilabete batzuk. Eta Bai-gorriar abeslariak aire delizius bat erabiliaz entzungarri badea entzungarri bilakatu dizkigu. Dena dela, irakurle, ondoko egunetan gure irratietan behin eta berriz entzunen dituzula espero dut, eta desiratzen ere.

Orain nire egitekoa amets horren atze partea nolakoa den ilustratzekoa da. Zeren, amets horrek dioena erreallitate bilaka litekena bada ere, ez dirudi hortaz oso konbentzituak daudenik, euskaldungoaren gidaritzan ari direnak, emandako urratsen arabera.

Sarrera honez gero pasa gaitezen ametsaren aipamen zehatzagora.

1.- LEHEN BERTSOA:

**Euskal Herri eder batetaz egin izan dut ametsa,
ez dela nehoiz bururatuko, nehork ez dezala pentsa.
Zer zorjona Euskaldun seme bakoitzak sendi baleza,
gau ezti batez amentsak neri, utzi dautan esperanza».**

Euskal herriak ba du bai herri bizitzarako ametsa. Hori konfirmatzeko edo frogatzeko hor daude besteak beste egun oraino beren bizitza, (adinez zahar edo gazte direnena) euskal izatea bizitzan lora dadin, eskaintzan jartzen dutenak. Zigorra, presondetia eta atzerri bizitza behartuak ez dira jolas-bide laket bat. Hortarako prest dauden herrikideak ditugun binbitartean esperantza edukitzea bidezko da. Euskal Herria bizirik ikusi nahi badugu, errespeta hitzagun eskaintza hori egiten dutenak. Guztiok maila berdinean eskaintzako adonarik ez badugu ere, gutienetik eskaintzen direnak errespetatzeko herri

agindua dugu. Eskaintza horien profanatzaileak Euskal Herriaren bizitzaren arerio dira.

2.- BIGARREN BERTSOA:

**«Amentsak zuen berebilean, joan nintzan bidez bide.
Herri seinale erderazkoak norbaitetik zituen gorde.
Euskara batu garbi eder bat, zagon erderaren orde.
Lehen aldikotz ikusi nuen, bidea nere haurride».**

Ai, Ernest, Ernest! Egun batez neu ere Arabako bide batetan berebilean nioala amets horren partaide izan nintzen. Egia zen, bai, nire begiek ikusten zutena, bideko seinale guztiak euskaraz ageri ziren. Hura plazer-rra! Azkenean euskal bizitzara ailegatzan ari ginela iruditu zitzaidan. Zeren euskaraz ezarriak zeuden seinaleekiko plaka haiek legearen aplikapena zerabiltenen bidetik etorriak zirela nabarmen baitzen. Geroago, edo aldi hartan, goiti-beheti, Euskal Herriko parte gehienetan euskal seinaleak agertzen hasi ziren ere. Baina, hauek, Arabako haiek ez bezala basati xamarra ziren legea zerabiltenen arabera. Eta hain basati non Baionan bertan ekintza hortan parte hartu zuten euskaldun suhar batzuek legea zerabilten tribunalengatik kondenatuak izan bait ziren. Baina, espero genuen, legedunek aurrerantzean gure basati kondizioa onartzen hasiko zirela.

Halere, ez da batere horrela izan. Beste behin ere, indarraren gurtza inposatu digute. Burnizko jantzietan sarturik bizitzera behartzen gaituzte. Gure gogozko den keinu tipienik ere ezin dugu egin beren baimenik gabe. Zergatik diotan hau? Konpreni erreza da. Araban euskaraz seinalaturik ezagutu nuen auto bide hartatik hila-

bete batzuk geroago igarotzeko okasioa izan nuen. Eta hura bai izan zela malerusa, euskara bakarrekoko plaka seinalatzaile haiek desagertuak zirela jabetu nintzelarik! Gehiagor ez zen euskara soilean idatziriko biderik! Orain haien ordainez erderaz eta euskaraz agertzen ziren seinaleak. Euskara, bistan dena, erderaren morroi! Edo neskame! Berdin zaigu! Eta gaur bertan hau idazten ari naizela zera jakin dut: Madrilgo Gobernuaren «Boletín Oficial»ean autonomiazko herrialde elebidunentzat agindu berri bat «Decreto Real» delakoaz ematen dela. Honela omen dio: gaur geroz kasu horretan dauden lekuetan auto bideetako seinaleak elebidunak izanen dira. Esan nahi baita, Euskal Herrian, alegia, sekula ez direla euskara soilean izanen.

Ai, Ernest, Ernest! Berriro ere bide haurridea preso sartu digute. Noiz arte?

3.- HIRUGARREN BERTSOA:

**«Bakezko bizi eder bat zoan, hiri eta herrietan.
Euskara baizik etzen aditzen, bakoitzaren ezpainetan.
Euskal Herria libratua zen, bere haurrak belaunetan.
Herria ukatua zuten denak, zoatzila nigarretan.»**

Gure hiri eta herrietan nepotismoa dugu agintaritzaren berriaren «bertute». Bake bide kaskarra dakizunez, Ernest! Nahiz eta batzuek bestela uste badute ere bakearen gurtzaile bait gara. Baina, segi ezagun aitzinera!

Euskara gizarajoa edo gajoa! Bera suspertzeko asmoz altxatuak ginuzten IKASTOLAK sekula baino oztopotuago ageri zaizkigu. Eta gainera, Naparroan bezala Iparraldean ere,

bihar jatekorik izanen duten jakin gabe ari dira gure irakasle eta andereinoak. Ito egin nahi gaituzte beste behin ere. Euskara baita gure bizitza. Hori kentzen badigute gureak egin du.

Ai, zenbat ama, zenbat guraso haurrak edo haur zaharragoak beren belaunetan hartzeko desirotan bizi diren! Baina, ezinezko zaie! Burni haundiak dituzte batzuren eta besteren arteko. Aldiz, guraso anitzek belaunak urratuak dituzte karriketan arrastaka hartzen dituztelako.

Ez doatza oraino, ez, Herri ukaizaileak! Zenbat bider eskatu izan zaizen bada! Baina, ez inola ere ez! Joan daitezela, joan lehenbailean, eta nahi badute algaraz. Ez diegu nigarrez joateko eskatzen. Eta gelditu nahi duenak egin beza, baina, gu guztiok bezala egunero lana eginaz eta bere izerditik egindakoaz bizitzekotan. Aldiz, nigarra orainokoan guk dugu begietan! Gurekin ez baitute errukirik ere. Hamarren orde z hoge eman ahal badigute hogeak bizkarean ematen saiatzen baitira.

4.- LAUGARREN BERTSOA:

«Arraboteak beteak ziren, gaztez eta pilotariz.
Ostatuetan entzun zitaiken, kantu xaramela anitz.
Lehengo etxe xahar ederrak, zagoztzin elgarri irriz.
ikurriñaren pare zirela, gorri, berde eta xuriz.»

Kirol mailan ez gabiltza hain gaizki, ez! Azken urtean Donostiako Realak egin zuena guztiok festatu genuen. Eta herritar guztiek, irakasketa haundirik gabe pratika ditzatezkeen herri kirolak ere badirudi ugaritzen doatzela.

Aa, abestien saila besterik da! Urte zenbaitez euskal kulturaren motorrik beroena izan den euskal abesti berriaren mugimendua zeharo baztertu dugu. Zergatik ote? Abestiak herri bizitzan duen garrantzia ez dugu konprenitu. Abestia beste maila batzuetako ezinen betegarri bezala erabili izan dugu. Hori baino gehiago da. Birpentsa ezagun! Ostatuetan biziki ongi dagoela deritzait. Baina ez da aski. Eguneroko hogeita lau orduetan euskal abestiak parte hartu behar du gure mass media guztien bidez. Euskal abestiak toki hori hartzen ez badu erderazkoak hartuko baitu. Hori bezain xinplea da!

Esan dezadan Iparraldean etxeak ederrago direla. Eta zuk amesten dituzun horietara aski hurbiltzen direla. Halere, kostaldeko herrietan petto batzuk eginak dira. Baina, Hegoalde-ra so egiten badugu zer? Tristeia da gure urbanismo egoera. Dena xehatu izan da. Arterik eta tradizioz ezagutzen ez da jakin. Ba da zereginik, noski!

5.- BOSTGARREN BERTSOA:

«Laborariak ikusten ziren, pentze eta alorretan.
Langileak ere goizetik arrats zirela lantegietan.
Denak gogoki zeuden lanean, xede bera bihotzetan:
indar haundi bat egin dezagun, Herria azkartzekotan.»

Laborarien bizitza gutitzen ari da gure Euskal Herrian. Gero eta pentze eta alor gehiago ditugu pinuz edo sasiz josiak. Hegoaldean, batik bat, laborantzaren egoera tristeia baino tristeagoa da. Nehor ez da laborarietaz okupatzen. Halere, okerre gure lurraz dugu kontzientzia falta da, noski. Naturak hain aberats egin duen gure lurra profanatzen jarraitzen baitugu. Iparraldean, oraino, laborantza aski hedatua da. Baina egunetik egunera, tantoka tantoka, laborarien leinua bukatzen ari da. Gutiena uste dugula gure lurra atzerriarren propietate bihurtzeko arriskua bizi dugu. Eta atzerriarrek, bistan da, beren deskantsurako leku eta ez euskal bizitzaren baratze eginen dute. Euskal laborariek okupa bitzate bada pentze eta alorrak!

Gure lantegien egoera berriz ez da hobeia. Kapitalak berea egin du eta egiten jarraitzen du, aitziki maitziki lantegiak itxiaz eta kapitala atzerriara eramanaz. Gure langileak, milaka eta milaka, eta egunetik egunera, ordutik ordura, gehiago eta zenbakitsuago, tabernetan, karriketan, bazterrik bazter beren penak ezin sosegaturik ikusten dira. Eta lantegietan jarraitzen dutenak etorkizunaren beldurrez eta inguruaren eskarmentuz sekula baino xurgatuagoak daude.

6.- SEIGARREN BERTSOA:

«Jenden artean ez zen senditzen, ez urgulu ez herrarik,
lehengoko etsai errespetatzen zelaririk.
Gureak ziren seme martirrak, maitasunez estalirik,

Euskal Herria askatua zen eta gertak ehortzirik.»

Azken funtsean, jende xeheak behin ere ez du izan urgulurik. Gehienera ere arrokeri tipisko batzuk. Baina ezer guti! Etsaia ere errespeta dezakegu geurea dena geure bezala onartzen duenean. Binbitartean ez dezagun ezer eta nehor, etsai izanik, errukiz onar! Bestela galduak gara! Gerra gurea dena birritzuli nahi ez duenari! Euskaldunok errukiak, bihotz-beratasunak galdu izan gaitu luzez.

Gure martirak ehunka eta milaka izanik, ez dizkigute argitan maitatzen uzten. Zenbat oroitzarri gure herrietako eta hirietako plazetatik ez dizkigute kendu izan! Lotsagarriena, halere, Usurbilgo plazatik azken hilabete hauetariko batetan altxatu dutenen jokabidea! Horiek egin dutenarentzat euskal hiztegian ez dago hitzik. Tristeena horrelakoentzat hiztegi berriak sortzen hasi beharra da.

7.- ZAZPIGARREN BERTSOA:

«Gure Herriak orai artean, zonbat odol du ixuri
horrela luzaz bizi laitekeen, eni etzeraut iduri.
Gaurko amets hau agertzen bada Herriaren salbagarri
Euskal Herriko seme alabak, egin zaizte amentslari.»

Arrazoi duzu, Ernest! Odoletik aski dugu. Baina, zergatik gure herriko parte batetan gidaritza politikoa dutenek gure herriko gazte sail bat aterriko armadaren peko armetan hezitsera bultzatu dute? Gure Herrian atzerriarren armak nagusi direla horienatik onartuak datozenak ezin dira odol ixurtzea gelditzera etorri. Eta bigarren horiek ixuriko duten odola anitzez tristeagoa izanen da. Arduradunek gutienetik bi bider pentsa ezatela historiaren aitzinean izanen duten kontu-emateaz!

Ernest, amaitzeko, esker beroenak. Izan ere, zure amets zoragarri horrek gaurkoaz aritzeko okasioa eman baitit. Ez da guti! Eta ametsaz zer esanzen dizut, arrazoi duzula amesten jarraitzeaz. Eta batik bat amesten jarraitzeko moldeaz. Zeharo zurekin nator. Zure ameskide nauzu, haurride beraz. Agur Ernest eta jarrai ezazula zure eginbide eder hortan urte luzez!

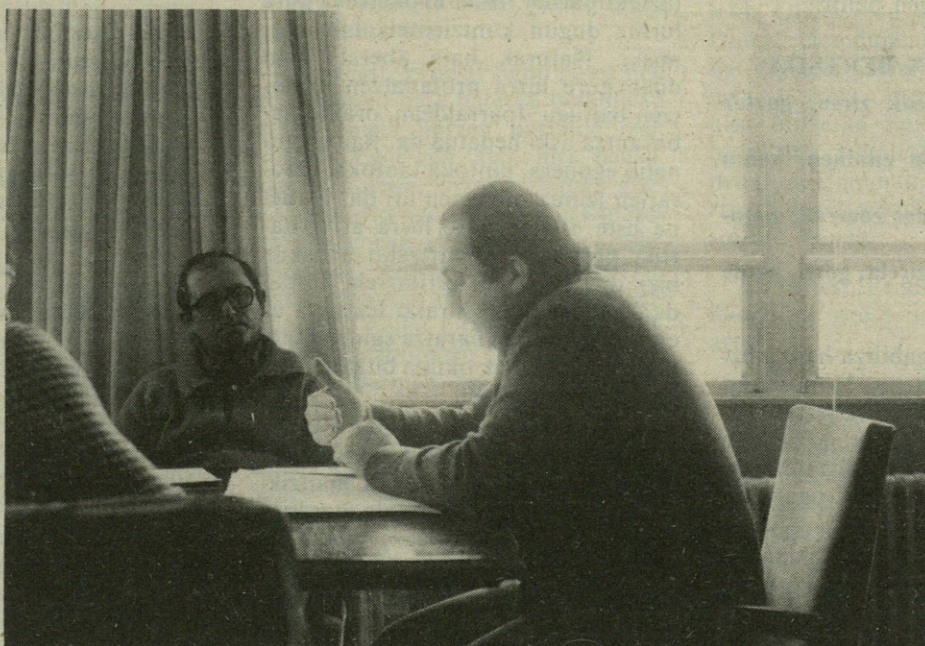
JOKIN APALATEGI

HABEren lehenengo labekada

—bertako arduradunekin hizketan

Gure aurrean HABE (Helduen Alfabetatze eta Berreuskalduntzerako Erakundea) delakoaren hiru arduradun ditugu. JOXE JOAN G. de TXABARRI, HABEko zuzendaria; PELLO ESNAL, HABEko zuzendariordea; eta JOXE LIZARRALDE, bertako hizkuntz arduraduna. Izan ere, bertako euskaltegietan lehen ikastaroa bukatu da, eta hortik ateratako erresultatu eta beste zenbait gauzatzaz mintzatzeko aukera hartu dugu.

Oraingoz ikasle eta irakasleen eritzia eskatu gabe, HABEko arduradunengana jo dugu, beraiei hitza emanez. Gero gerokoak, eta konforme ez dagoenari, hitza.

ARGIA: Zer nolako erresultatuak jaso dira lehen promozio honekin?

TXABARRI: Guk Irai-lean ireki genituen zazpi euskaltegi, guztitara matrikulatu ziren 810 ikasle, eta horietatik irten, bukatu, 660k egin dute. Demagogia ez egiteagatik, garbi esan beharra dago, ikasle horiek

nahita ez zirela zerotik hasi; kontutan izan behar da 350 ordu eman direla, eta horrek esan nahi du goi mailako ikasleak hartu zirela nahita. Erabaki politikoak irailan hartu zirelako, aukera egin genuen lehenengo motzagoa egin. Eta garbi esan behar da aldeko faktore inportante bat dagoela hor.

GURE EUSKALTEGIAK EZ DIRA INOLAKO PANA-NAZEAK

ARGIA: Eta datu edo zenbaki horietatik zuek zein konklusio atera dituzue, pis-ka bat aurrera begira?

PELLO ESNAL: Lehen-dabiziko konklusioa zera izango litzateke: munduan zehar egindako esperien-

tziak hemen ere aplika daitezkeela, hau da, euskara 600 ordutan ikasterik bada-goela, euskara ez dela hala-ko hizkuntza arraro bat etabar. Bide horretatik antolatu dugu bigarren ikastaroa, hau da, 600 ordutakoa izango da, 500 euskaltegian sartuz, eta beste 100ak bakoitzak bere etxean. Noski, inportan-

teak dira norberak bere etxean sartu behar dituen ordu horiek. Bakoitza jabetzen denean lan pertsonalak duen garrantziaz, mementu horretan badirudi hasten dela halako bizkortze bat euskara ikasteko prozesuan.

ARGIA: Beste konklusiorik edo?

PELLO ESNAL: Bai, bigarren ondorio bezala atera genezake oso garrantzia handia duela norberaren jarraitzeak, norberaren lan pertsonalak. Noski, gure euskaltegiak ez dira —besteak ez diren bezala— inolako panazeak, bakoitzak egin behar du lana, eta bakoitzak lan egiten duen neurri horretan euskaldundu egiten da. Badirudi zenbait jende etorri zaigula mirari eske. Eta hemen miraririk ez dago, hemen lan pertsonala dago. Ez metodoan, ez tresnetan, ez telebistan, bakoitzak egin behar duen lan horretan baizik.

HIRU EDO LAU URTE BEHAR ONDORIO GARBIAK ATERATZEKO

ARGIA: Irakasleen aldetik, kritikarik jaso al duzue, zein inpresio jaso duten edo?

JOXE LIZARRALDE: Beno, haseratik esan behar da ondorio hauek guztiz probisionalak direla; ezin daiteke lau edo bost hilabeteetako esperientziaren ondorio ondorio finkorik atera. Joan den astea bildurik pasa genuen irakasleok eta hemengo langile guztiok, eta hori ikusi genuen argi eta garbi. Alegia hiru edo lau urte beharko direla ondorio garbiak ateratzeko.

ARGIA: Bainan irakasleek nola ikusi dituzte haserako lau hilabete hauek?

JOXE LIZARRALDE: Nik uste dut kritikak —batzuek beste— nahiko positiboak izan direla, betiko hasierako oztopoak kenduta jakina. Nik esango nuke

irakasleagoak nahiko optimista hartu duela.

PELLO ESNAL: Hor bi talde ikusten dira: optimistak eta hain optimistak ez direnak. Orduan, optimista direnek esaten dute nahiko erraza dela, edo behintzat 500 ordutan ikas daitekeela. Pesimistek esaten dute 800 ordu ere behar direla. Dena dela, hori konstatatu gabe dago, eta horretara goaz hain zuzen bigarren ikastaro honetan, 500 ordutako ikastaro batek zenbateraino eman dezakeen.

ARGIA: Eta ikasleen aldetik? Ba al dakizue gustora ala ez gelditu diren?

JOXE LIZARRALDE: Nik azterketetan ikusi dudanez, ikasleak badirudi gustora ibili direla, Hondarribiko internadoan behintzat. Nahiko esperientzia berezia da, bainan... jakina, badaude beti bai beraiek saiatu ez direlako bai taldean integratu ez direlako, nahiko erreta daudenak.

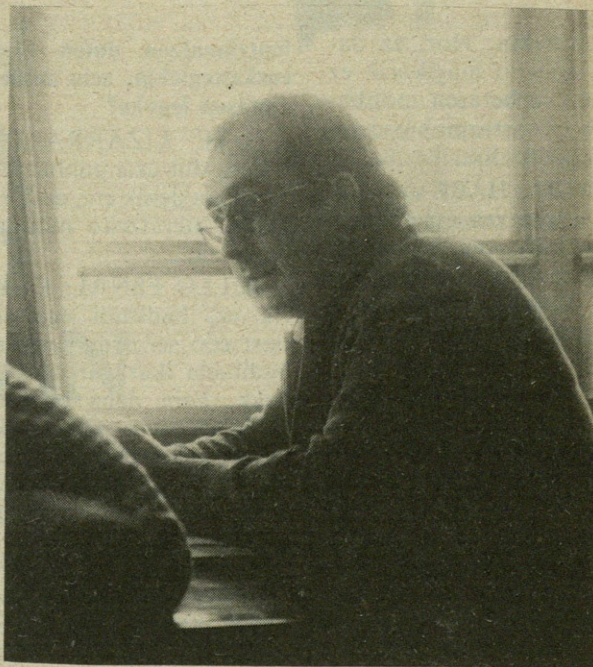
HEMEN EMATEN DEN EUSKARA OSO OINARRIZKOA DA

ARGIA: Bukatu dutenekin ere, ordu batzu sartuz segitzeko asmoa omen dago. Zergatik hori?

PELLO ESNAL: Hor gertatzen da, bukatu dutenen artean, esaten digutela ez ote jendea dugun lehenbailehen bidaltzen euskaltegietatik. Eta horrek esan nahi du, alde batetatik jendea gustora egon dela eta benetan ikasi egin duela. Eta orduan gertatzen da nahiz eta aprobatu beste maila altuago bat eskatzen dutela. Eta soluzio bat aurkitu dugu, hemendik aste saindura arte egunoro hiru ordu uste dut etortzen direla. Justu-justu aprobatu dute eta gehiago nahi dute.

ARGIA: Horrek esan nahi al du ez dela euskara nahiko ikasten?

PELLO ESNAL: Kontu-

tan izan behar da hemen ematen den euskara dela oso oinarrizkoa. Zenbaterako euskara den, ez dakit... hor beharbada eranskin bat jarri beharko zaie sei hilabetetako ikastaro horiei.

JOXE LIZARRALDE: Hor problema dago HABE mugak non jarri behar dituen. HABEren helburua akademikoak ateratzea den, edo ez dakit... muga non jarri, hor dago problema.

ARGIA: Izan ere, beste puntua litzateke horixe. HABEko arduradunek esan bezala, azterketa gairiditu dutenak euskaldunberritzat jo behar ditu gizarteak, hau da, berreuskaldundu bezala kontsideratu behar direla. Hori noraino gertatzen da benetan? Ikaslea horretaz konbentziturik ateratzen al da? HABEko esperientzian, lortu al da ikasleak euskara ez jakitearen konplexua bazter dezan?

PELLO ESNAL: Beharbada, hori gauza psikologikoa da, ezta? Eta soziologikoa. Badaude batzu euskara gutxi jakinda beren burua euskaldunberritzat jotzen dutenak, eta beste ba-

tzu alderantziz. Badago ere beste arrazoi soziologiko bat. Badago jendea nahiz eta euskara gutxi jakin gizarteak euskaldunberritzat jotzen dituen. Orduan, ez dakit...

SOLUZIO MAGIKORIK EZ DAGO

ARGIA: Bainan orain arte —eta hortik kritikatu izan zaie orain artekoek— ikasle gehienek ikastaro guztiak bete ondoren beti pentsatzen dute ez dutela behar bezala menderatzen euskara. HABEko ikastaroe-tan hori ere nabari al da?

JOXE LIZARRALDE: Eske hori ez da HABEren problema, hori da gizartearen problema. Hori da euskara ikasi duen batek, oinarrizko euskara nolabait menderatu duen batek, zer nolako integrazioa lortzen duen gizarte honetan. Beno, nik esango nuke bakoitzaren problema dela azkenik. Jakina, gero herri mailan konpondu beharrekoa, bainan esan nahi dut ikasle batek, euskarazko oinarrizko ezagupena hartu ondoren, berak ikusi beharko duela jarraitu nahi duen edo zer egin nahi duen bere

euskararekin. Hor, ez dakit... soluzio magikorik ez dago. Norberaren motibazioak eta arrazoiak oso inportanteak dira.

ARGIA: HABE sortu aurretik izan zen esperientzia kontutan hartuz, zein akats gainditu nahi izan zenituzten? Zein aportazio berri egin nahi izan zenituzten?

JOXE LIZARRALDE: Nik uste dut hemen HABE ekarri duen berritasunik handiena izan dela egunoro bost edo sei ordu sartzea euskararen ikaskuntzan. Eta horrek noski metodo guztien eraberritze bat eskatzen du, zeren orain arteko metodoak ez daude horrelako martxa batetarako pentsatuak, eta horrek planteiatuko digu, edo metodo berri bat egitea, edo behintzat dauden metodoak beste modu batetara enplegatzea. Beraz, ikusi dugu honek beste dinamika batetan sartzen gaituela, orain arte ez dugu sekula horrelako martxa batetan ikasi.

PROZESUAK BIZKORTU EGIN BEHAR DIRA

ARGIA: Eta gaur egun

funtzionatzen duten beste euskaltegiekin, zein desberdintasun legoke?

JOXE LIZARRALDE: Nik ez dut uste gonbarazio hori egin denik ere, datu zehatzik ateratzeko moduan behintzat...

PELLO ESNAI: Duda-rik ez, badirudi egunoro bost edo sei ordu sartzeak badituela ikaragarritzko aldeak. Ezin dena egin da euskara luzatu sei urtetako prozesu batetara. Euskara sei urtetan ikastea proposatzea gauza gehiegi luzatzea da eta jendea ez dago broma horietarako. Orduan, egin behar dira prozesuak ahalik eta gehienak bizkortu. Zenbat eta bizkorragoa izan prozesua, orduan eta motibatzaileagoa da. Dena dela, ez du horrek esan nahi HABE bide bakarra segituko duenik. Datorren urterako prestatuak daude hiru ordutakoak ere antolatzea.

ARGIA: Eta ez al duzue uste hiru eta sei ordutako ikastaroak besterik ez antolatzeak mugatu egiten duela HABEren ikaslegoa? Hain zuzen ere, lehen ikastaro honetan parte hartu duteneta-

tik %83 langabetuak dira, eta %64 lizentziatu eta mai-su-maistrak. Intentsibotasun horrek ez al dio galera-zenbait helduri euskararen ikaskintza?

PELLO ESNAI: Noski, hor dago egunean zortzi ordu lan egiten duen jendea, eta euskara ikasteko egunean bi edo ordu bakarra besterik ez duena euskara ikasteko.

JOXE LIZARRALDE: Horrek esan nahi du HABE ez dela soluzio magiko bat Euskal Herri guztia urte gutxitan euskalduntzeko. Hiru edo sei ordu sartzerik ez daukanak oraingoz martxa honetatik kanpo gelditzen da. Horientzat beste bide batzu bilatu behar lirateke. Ez dut uste pentsa daitekeenik HABE orain euskalduntzearen panazea bezala. Nik uste dut erakunde sendo bat dela, baina beste eremu batzutura ez da iris-ten oraingoz.

HABE EZ DA JENDEA MOBILIZATZEKO ERAKUNDEA

ARGIA: Eta ikastaro intentsibo horiek aukeratzea premiaren arauerakoa izan al da?

TXABARRI: Ez, lehen-tasunaren arauera, hau da, erresultatu azkarrenak eta begibistakoenak bertatik ematen direlako. Erakunde hau helduak alfabetatze eta berreuskalduntzerako dela, eta ez jendea mobilizatze-ko, horrek daukan konnotazio guztiarekin. Pentsatzen dugu jendeari eman behar zaiola aukera bat euskalduntzeko eta alfabetatzeko, eta bilatu behar da biderik azkarrena eta ekonomikoena komunitatearentzat.

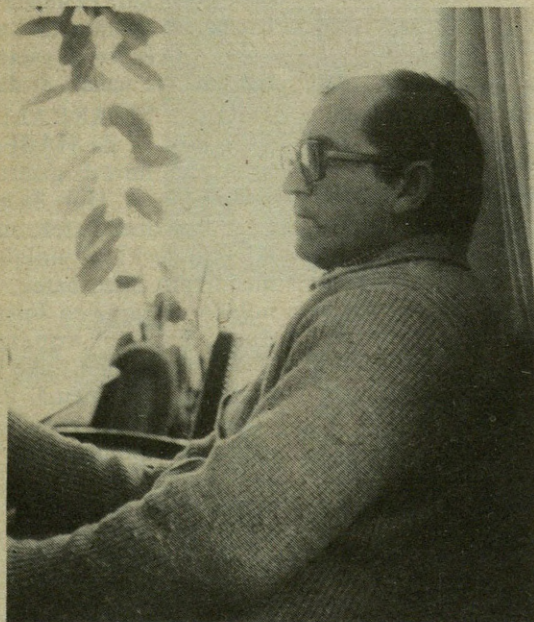
ARGIA: Eta hiru eta sei ordutako ikastaro horien bidez iristen ez dituzten pertsonengana heltzeko beste biderik jartzeko asmorik ba al duzue?

TXABARRI: Printzipioz, hiru urtetarako plana eginga dago, eta horretan hiru eta sei ordutako moduloak sartzen dira bakarrrik. Hor galdera da: euskara ikasi nahi duen pertsona batek, ezin al dezake erabili eskaintzen diren hiru ordutako moduloetatik batere, ala «la ley del mínimo esfuerzo» horrekin ikas al daiteke euskara? Jendea engaina genezake? Galderak dira. Hau da, jendeari esaten badiozu, «zu etorri hona ordu bete astean hiru egun», eta hiru egunetik bat huelga da, beste ordu erdi bat jan egin dugu, eta horrela ez dago ezer egite-rik. Badaude minimo metodologiko batzu, hau da, ikasle batek kurtso batetan 80 ordu sartu baditu ez duela ezer egin! Esperientzia guztietako konklusioek diote gutxienez ikastaroko 200 ordu behar direla.

ARGIA: Eta bukatzeko zer asmo dago alfabetatze-ri buruz?

TXABARRI: Beno, hor talde bat dago lanean, eta gure asmoa da irailerako alfabetatze programatzea. Orain arte atera den bidea izan da alfabetatze hiru bidetatik programatzea. Bata, alfabetatze gramatikala, orain arte gehien erabili dena. Bestaldetik, irakurketa errazen bidezko alfabetatzea, alfabetatze gramatikaren aurrean atzera egiten duen jendearentzat. Eta bukatzeko, hirugarren bide bat hizkuntza berri-kasten litzateke, bai bait dago jende bat euskalduntzeak daraman prozesu bera alfabetatzerako behar duena. Orduan, hiru bide horiekin programakuntza aterako da irailerako, eta horrekin batera ere aterako dugu, noski, beste alfabetatzeko saioak ematen dituztenek zer subentzio izango dituzten, nolabait euskalduntzearekin jarraitu den dinamika berdina jarraituz.

J. L.

MOZART'EN REQUIEM-A BAIONAKO KATEDRALEAN

Otsailaren 12'an, Baionako katedralean, «Les Amis de la Musique» elkartearen eraginez W.A. MOZART'en «Requiem»-a entzun ahal izan genuen.

Partaideak: Baionako orkestra, Irungo «Ametza» korala, bakarkazkoak edo solistak: Michele Command sopranoa, Hanna Schaeerl kontralttoa, Alastair Thomson tenorea eta Xabier Tamalet basea. Dena Baionako Orkestako zuzendaria den Daniel Dechicoren gidaritzapean.

Bederatzietan zen kontzertua. Gu laurden gutxiagotan han ginen eta sekulako jende andana bat zebilen sartu nahian. Honekin katedrala bete betekir egon zela adierazi nahi dut. Eta arrazoiarekin, zeren kontzerto honek merezi zuen etxetik ateratzea.

Interpreteetaz mintzatu baino lehen, obrari buruz hitz batzu esanen ditugu.

Mozart'ek 1791'ko uztailan Walsegg kontearenekin agindu bat hartu zuen. Hain zuzen, Requiem meza bat egin zezan. Kontratoaren barnean egilearen anonimotasuna gorde zezan eskatzen zitzaion eta horregatik aitzinetik ordaindua izan zen.

«Txirula Liluragarria» (La flûte enchantée) opera konposatzen ari zen momentu horretan Mozart, eta bururatu gabe zuelarik, «Requiem» mezari hasera eman zion.

«Introito» eta «Kirie» eginak zituenean, eta «Dies Irae» ere hasia, Bohemiako estatuetatik opera baten egiteko deitua izan zen. Hilabete bat bakarrik ematen zioten «La Clemence de Titus» kon-

posatzeko. Izan ere Leopoldo II'garrena Bohemiako errege gantzutuko zuen festarako behar bait zuten.

Mozart Requiem'a utzi eta Pragara joaiten da opera horren egiteko eta hiru astetan bururatzen du.

Vienara itzultzearekin «Txirula Liluragarria»ren azken zatiak konposatzen ditu. Irailaren hogeita hamarrean eman behar bait zuten. Urriaren hasieran klarinetearentzako kontzertuari ekiten dio eta Urriaren erdi aldean bakarrik berriz helduko dio utzitako Requiem lanari. «Confutatis», «Recordare», eta «Offertoire» partek egiten hasten da baina berriz uzten du azaroko hilean «Cantate maçanique» idazteko.

Baina Mozart eri da, eta hiltzera eramaten duen eritasunakin. Abenduaren bostean (1791) uzten du mundu hau eta Requiem'a bururatu gabe gelditu zen.

Honela bere ikasle kutuna zen Sussmayer'ek finitu behar izan zuen.

«Lacrimosa»ren zati bat, «Santu», «Benedictus» eta «Agnus Dei» osorik egin zituen. Baita beste zati batzuen orkestazinoak ere.

Sussmayer'en lana zinez fidela da eta apaltasun haundia agertzen du Mozart'enganako.

Horren frogaz bezala esan dezakegu espezialis-

tentzako ere zaila dela maixu eta ikaslearen artean ezberdintasunak igeritzea.

Zernahi gisaz musikako obra eder baten aurrean gaudela esan behar dugu eta horrela sentitu genuen Baionako katedralean ginen jende andanak.

Izan ere autore baten obraren ispiratua publikoari pasa arazteko interpretazio on bat behar da. Eta nahiz eta ez zen izan oso berdina partaide guzientzako, Requiem'a, batez ere, koraleko obra bat delarik, Irungo «Ametza» koralak benetan publiko hunkitzera heldu zela esan behar dugu.

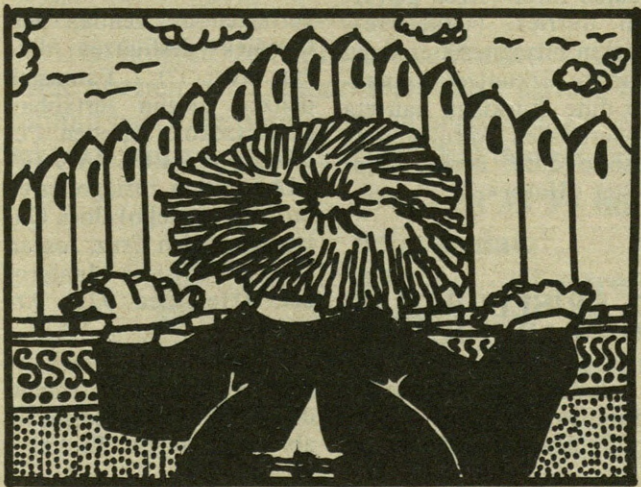
Ehun bat kantarik, gizon eta emaztek, egiten dute korala. Abots ederrak eta landuak dituzte, emankorrak eta betegarriak «forte»tan eta ezinbesteko finak eta hunkigarriak «pianissimo»etan. Benetan lan ederra egiten ari direna kantari hauek, Fernando Etxepare gidari dutela. Publikoak ere horrela ikusi zuen zeren txalo beroenak «Ametza» koralentzako izan ziren.

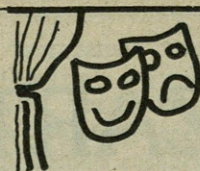
Bakarkazkoek edo solistek nahiko ezberdin eman zuten beren lana. Michele Command izan zen ezparririk gabe hoberena. Soprano abots ederra du eta segurantz handiarekin kantatu zuen. Tenorea aldez, benetan gaizki ari izan zen. Kontralttoa eta basea doi doi pasatzekoak.

Bukatzeko bi gauza azpimarratu nahi nituzke. Bata, eta holako kontzertuetan gauza berria dena, gazte andana bat ba zela.

Bigarren, euskarazko kultur manifestapenen inguruan mugitu ohi direnen presentzia txikia.

MAITE IDIRIN

teatr EROAK...

ANTZERKIAREN INGURUKO BERRIAK

Mikel ANTZA
Eneko OLASAGASTI

MONTAIA

«Lebrel Blanco»ren azkenekoa

Iazko abenduan estreinatu eta Nafarroako zenbait herritatik pasiatu ondoren, otsailaren 19an, Iruineako Gaiarre Antzokian, «Lebrel Blanco» nafartar taldea, Federico Garcia Lorca-ren «El amor de Don Perlimplin con Belisa en su jardín» obrarekin aurkeztu zen.

Uda aldean eskeini zuten «Utrimque Roditur» polemiko haren ondorengoa dugu Lorca-ren lana oinarritzat daukan montaia hau. Jadanik egin zaio kritikarik. «Egin» egunkarian Ignacio Aranazek egindakoa irakurtzeko beta izan dugu, eta ez ziren «Lebrel Blanco»koak oso airoso aterata Aranazen ustez.

Hala ere, txanponaren beste aldeari begira, jende arrakasta kontuan hartu

behar da; ondorioz beste asteburu bat gehiagoz egonak bait dira Iruinean eta Madridetik «Festival de Teatro de Madrid» delakoan parte hartzeko gonbitea jaso dute. «Lebrel Blanco»rekin, Catalunyatik «Lliure»k, Sevillatik «La Cuadra»k, Murciatik «Teatro Estable de Murcia»k eta Madrid bertatik «Tabano» taldeek hartuko dute parte apirila amaieran ospatzekoa den jaialdi horretan. Montaia ikustekotan gertatzen gara.

PRESTATZEN

1 «Hator» «Akelarre»

Jakin dugu, —halaber, «Akelarre» taldea ikuskitzun berri bati azken ikuituak ematen ari dela. Otsailaren 15eko Bilboko «Hoja de Lunes»en egindako elkarriketan Luis Iturrik, taldearen zuzendariak zionez, «nolabait «Irrintzi»k ireki, eta «Gerra Ez»ek jarraitu zuen zikloari azkena ematen dion maila litzateke «Hator», azpituloz «larga memoria de un pueblo» duen obra hau».

Oso okerretik ez badute edaten informatzen gaituzten iturriek, («Akelarre»koekin hitzegiterik ez dugu izan) bi hizkuntzetan emango dute ikuskizun hau eta gobernuaren dirulaguntza jasoko dute. Beraz, hator laster «Hator».

2. KRISLUREN LEHEN ARGIZPIAK

«Kriselu» taldea osatzen dutenek, «Orain» taldea orain urte bete uzten zuten,

baina hamar hilabete barru ezingo zuten ezer egin lokal itxuroso bat lortu arte. Eta hau gabonak arte ez zen gertatuko. Bitarte horretan beraien hezitzeari ekingo zioten, eta haurrentzat zuzentzen zen espektakulo baten lehen pausoak ematen hasi.

Gaur egun, lokala dute-larik, badaramate bi hilabete lanean eta bidaltzen diguten gutunak dioenez haurrentzat, batez ere, izango den obra batetan. Lanaren izen burua erabakitzeke dagoela diote, hala ere anekdotaren xehetasun batzu kontatzen dute: «Obra- ren mamia denda batetan gertatzen da, zenbait pertsonaiek desfilatzen dute eta erosi (?)... Fantasiak deitzen diegun zertxobait (jarraitzeko). Atsedeen Publizitarioa. «ELENAK JULIAK baino zuriago uzten du». (jarraitzeko): Josu Gallarraga, Belen Cruz, Josean Roig eta Cristina Manterola». (Helbidea 921. Argian).

Lanaren kaleratzea hemendik hilabetera izango dela espero dute, eta garaiz abisatuko dutela. Ea ba!

IKASTAROA

● Donostian Antzerki Zerbitzuak ikastaro berria

Nafarroan Diputazioaren eraginez zentro dramatiko bat eratzeko asmoak badaude, badirudi Donostian Eusko Jaurlaritzaren Antzerki Zerbitzuak, «Antzerti» delakoak, irailaren 27an hasi zen ikastaroari jarraipena emango diola.

Jakina denez aurreneko ikastaro horri urtarilaren azkenean eman zitzaion amaiera. Lehen urrats horren ondorio bakartzat

«Troiarak» montaia gelditu da. Gogoratu emanaldi horiek urtarilaren erdialdean izan zirela; orain, hila-bete beranduago jarraipena eman behar omen zaio lehen ekintza horri.

ARGIAren zenbaki hau ateratzen denerako, ziuraski prentsan agertua izango da berria. Hala bada, dela; geuk dakigunaren arabera otsailaren 15ean edo hasiko den ikastaro berri honek lau hilabetetako iraupena izango du. Bi txanda egongo omen dira, bata goizez eta bestea arratsalde. Arratsalde ere 15 eguneko iraupena izango duten ikas-

taro bereziak eratuko dira antzerki taldeetan dabilzantzat, beroietan zenbait teknika landuz.

● Telesforo Monzon antzerkigileari omenaldia

Martxoaren 9an izango da urtebete Telesforo Monzon hil zela. Hau dela medio, Euskal Antzerki Taldeen Biltzarreak omenaldi bat antolatzea erabaki du. Lau egunetan ospatuko da omenaldi hau.

MARTXOAREN 14an, eta Heleta izeneko herrian, goizez meza eta mintzal-

diak, eta bazkalondoan «Eneko Bizkai eta Maria Lorka» izeneko antzerkia Aldudeko ANTZERKI TALDEAK emanik. MARTXOAREN 21 eta 28an, eta baita Heletan ere, Oztibarreko ANTZERKI TALDEAK «Hazparneko anderea» antzerkia ezkainiko digute. Bukatzeko, eta APIRILAREN 3an, «Menditarak» antzerki musikatua antzestuko dute Bizkaiako «AULESTI» ANTZERKI TALDEAK, Ustari-tzen oraingoan. Horiek dira, laburki, egiteko dauden ospakizunak. Zer gertatzen denaren zain egon beharra.

ANTZERKI TALDEEI DEIA

Antzerki munduan dagoen mogida ez da agian bizia izango, baina dudarik gabe zeozer bada. Antzerki sail honetatik saiatzen ari gara haren islada izateko asmoz.

Asmotara iritsi aurretik puntu batzu argitu nahi ditugu. ARGIAren bigarren aldi honen lehen alean (921) eskeini genituen zenbait helbide «Euskadiko Antzerki Taldeen Helbideak» izenburupean; esan nahi dugu Zarautzen egindako topaketetan lortutako helbideak zirela eta hala ere topaketa horietan parte hartu zuten talde guztienak ez zirela ageri. Akatsa.

Argi ikusten zen hiru eskualdetako antzerki talde guztien berri izatea. Helbideak lortzea bai, baina batez ere beraien lanen berri ematea. Proiektuak badira, giroa, aurrez, ahal den neurrian

berotzeko; emanaldi zehatz bat lortu duela halako taldek?.. ba garaiz jasoko bagenu berria orrialde hauetan eskeini. Emanaldi-gida bat osatu ahal baledi hobe.

Horretarako gurekin hartuemanetan jartzea nahi genuke, nahiz telefonoz, nahiz kartaz. Hori hasteko.

Eman argiei! Jaso teloa! Eseri zaitez eszenatoki erdian ageri den zurezko aulki horretan, apoia itzazu ukondoak mahain gainean mesedez. Eskubitara folio mordoa ikusiko duzu eta gainean boligrafo laranja bat; ezkerretara telefono gorri bat. Bi aukera dauzkazu (aurrera begiratzuz gero publikoa adi-adi ikusiko duzu eta beste dena ilun), beraz zorrorek aukeratu, zeu zara aktore... sa eta:

(943) 28 33 99 markatu ala zuzenbide honetara idatzi,

ARGIA «Teatreroak Komeriante Moduan».

Virgen del Carmen z/g. Ramones-enea etxea, behea

DONOSTIA - 12

Luis Alcorizaren filme berria

«TAC-TAC»: BORTXAKETAREN AUZIA PLAZARA

«Tac-Tac» Donostian estreinatzen zelarik, M.ª Cristina Hotelean Luis Alcorizarekin hitzegiteko aukera izan genuen berak emandako prentsaurreko batetan.

Bortxaketari buruzko filme honen egilea Bada-joz-en jaio zen, orain dela 60 urte. Francoren altxamendua hasi zenean, Hego Amerikan zegoen bera, antzerkia egiten.

Gidoilari ospetsu, Buñuelekin 10 filmetan parte hartu zuen, eta 1960. urtean, bere lehen filmea «Los jóvenes» egin zuen. Bere filme famatuena, gure artean behintzat, «Tiburonerok», «Mecánica nacional» eta «Las fuerzas vivas» ditugu.

Oso gizon apala eta jatorra ikusi genuen gure aurrean, umore zentzu inbidiagarri batekin. Bere hemezortzigarren filmeari egin zitzaizkion kritika guztiak entzun zituen, irriparra galdu gabe eta gauzak argitzen saiatu zen.

Normalean inpultsoaz mogitzen naiz

ARGIA: Nola sortu zen «Tac-Tac» egiteko asmoa eta zer egin nahi izan zenuen?

LUIS ALCORIZA: Niri interesatzen zitzaidan emakume bat bortxatzen zutenak jende ezezaguna ez izatea, pertsonaien artean nolabaiteko harremanik ere egotea, elementuak ipini eta ea zer gertatzen zen.

ARGIA: Badirudi filme honekin aurreko filmeen il-dotik aldendu zarela...

L.A.: Ez filme honekin bakarrik, beste zenbaitekin ere aldendu naiz. Nire

zinema-garai hori indijenista dei genezake, herriarekin oso lotutakoa. Baina bide horretatik beste batzurekin ere aldendu izan naiz. Ez dut uste beti ildo berean mogitu naizenik.

ARGIA: Azken filmeetan agian koru-ezagugarri bat ikus zitekeen, pertsonaia pilo bat, Berlanga-ren zinemaren estilora neurri batetara: nagusitzen diren pertsonaia batzu, baina oraingoan txikiagoturik geratu den taldearen azterketa hori oinarrian mantenduz.

L.A.: Baina izan dira ere «Tac-Tac»tik gertuago dauden beste filmeak. Esate baterako, Brasil-en rodatutako

Pertsonalki filmeak zergati hauengatik ez gintuen bete: Gaiaren planteamendua errespetatzen dut, eta beharrezkoa ikusten dut gainera gure artean arazo hau planteiatzea, baina ene eritziz gidoia eta egoerak ez daude oso ondo landuak eta isladatuak, batzuk, serioak izanik, parregurea sortarazten digute (jatetxearen eszena, alegia). Bestalde, badirudi aktoreak ez daudela oso konbentzi-tuak beren lanaz.

Eman dezaiozun hitza orain Alcorizari, elkar-rizketa honek bere lan osoa eta filme hau konkretuki zentratzen lagunduko bait gaitu.

Ez da batere erraza 45 minututako hizketa bat laburtzea, alde batetatik bere bizitasun osoa galtzen duelako eta bestetik zenbait gauza baztertu behar delako, gai monografiko bat egitea ez baita gure helburu.

«Divertimento», han ere hiru bait ziren azaldutako pertsonaiak. Umorearen zinema nekrofiloaz aritzera-koan aipatzen diren filme horietakoa duzu honakoa. Ildo berdinean segitzea, ez dakit... ni ez naiz bere bu-ruari bideak markatzen diz- kion gizon burutsu bat... Normalean inpultsoz mogi- tzen naiz, zerbait interesa- tzen zaidanean, erabat in- tuizioz.

ARGIA: Ez al duzu uste filmearen aurreko partea apur bat lentoa suertatzen dela, gerora erritmoa har- tzen duen arren...?

L.A.: Nire hutsa izango da akaso; beti berdin gerta-

tzen zait, beharbada ezin dudalako inoiz baztertu pertsonaiak ingurugiro ba- ten barnean ezartzea, nor- tzu diren piska bat jakitea. Niretzat arriskutsuena bes- taldekoa litzateke: indar handiz abiatu eta piskanaka beheruntz joaten diren fil- meak. Extremo batzutan ti- tuluak filmeak baino ho- beak izatera heldu dira, guzti hori publikoa hasera- tik heltzeko edo, baina per- tsonaien ezagugarriak azal- tzeko orduan, zuloa zegoen beti. Nik nahiago dut zulo- tik abiatu eta goruntz ja- rraitu. Nire estiloa neurri batetan antzerkiarena edo nobelarena izan zitekeen, pertsonaien giroan oinarri-

tuz hasi ondoren, gero beraien erreakzioak agertuz.

ARGIA: Nola planteiatu zenuen gurasoen papera?

L.A.: Pertsonaia guztiak zeharo orijinalak asmatzeko tentaldia izaten da orotan, baina hori batekin edo birekin besterik ezin da egin, guztiekin ezin da ordea, akomodatutako erdiko klase hori zoritxarrez guztion leku berean bizi dira eta. Hori zen niri laketa zizaidana. Zeloak eta insegurantzazko prolemak dituen emakume alkooltzalea. Senarra, profesionale handia izaki gizontxo gizajoa besterik ez da, alabari ere bere abenturatxoetaz harrokeriatan hasten zaolarik, etabar: hori guztia gutxi gora behera komunak diren pertsonaia batzuren barruan.

Manikeismoa ez da nire kirolik maiteena

ARGIA: Neskaren pertsonaia, medikuarena alegia, besteak baino definituagoa ikusi dugu. Filme feminista bat egiteko asmoa al zenuen, mutila gaiztoa eta neska ona liratekeen filme bat?

L.A.: Ez dut uste hemen onak eta txarrak daudenik; hala balitz, erabat ikaraturko nintzateke. Manikeismoa ez da nire kirolik maiteena. Egia esan gizonezkoa neurotikoa da (imajinaezina zait emakumea hain bortizki erabil dezakeen gizon normalik), klase zehatz batetan duelarik jatorria: betiko «señorito»a, ganadu basatizko multzoa daukana, etabar, bere bekatuak elizan garbitzeko kapazadena, baina gauzarik inportanteenak negozioak, kotxe on bat eta apartamentu bat jotzen dituen. Hitz batez, azaleko pertsona bat. Aitortu behar dut espainiar herriak horrelako jendearekiko duen gorrotoari ezin izan diodala ihes egin.

Bestalde, emakumea ere kolokan ezar daiteke, berak ere badiu bere alde txar-

rrak: lagunak, pubeko ergel talde hori. Bera ere nahiko zokoratua arkitzen da, segurantzarik gabe. Ikasten ari den bitartean egiten dituen diska-aldaketak adierazgarri dira oso, eta azkenik ere neskak ematen duen irtenbidea ez da bukaera triumfalista bat: erabat hondaturik eta deseginik gertatzen da.

ARGIA: Zuk ez al duzu nahi izan beraz inongo konklusiorik atera?

L.A.: Ez, behin ere ez. Ez zait atsegin teorizatzea, ezta mezuak ematea ere, oinarrian beti gauza moralistak izaten bait dira. Beti asmoan izaten dut pertsonaia batzu aurkeztea, beren elkarren arteko kolpeetan

ikustea, beren borroketan eta gerora jendeak erabaki dezala, baina beti manikeismoari, mezuei, tesisei eta irtenbidei eskapo eginez.

Bortxaketaren kontra ez da kastroziorik eskatzen

ARGIA: Itxura ematen du filmearen bukaera, eta emakumearen azken erreakzioen arauera, personala horren aldeko jarreratzat har daitekeela.

L.A.: Niretzat filmean gauza bat argi eta garbi da ageri: bortxaketaren kontra ez da kastroziorik eskatzen, baina bistan da ere lege batzuren falta dagoela, lege zaharren bidez funtzionatzen duen gizarte matxista

batetan bizi garela, eta gizarte horretan emakumeak ez duela babesik. Eta hau egia dela ikusteko, kontutuan hartu iaz R.F.A.n bortxaketazko 100.000 kasu eman zirela, Californiako estatuan 50.000, eta Mexikon 80.000. Eta horiek eza gutzen diren kasuak dira, baina gehienak ez dira salatu ere egiten. Zergatik? Arrazoia bistan dago: zutaz barre egingo dute, zerorrek probokatu zenuela esango dizute, etabar. Nonbait bota beharreko gaiak dira, ezin dira oharkabeak utzi, norbaitek ikutu behar ditu. Erahilketak, torturak, masakreak, etabarrek guztia oharkabean ari zaigu pasatzen.

ARGIA: Dena dela, ez al zaizu iruditzen filmearen ele-

hortik aurrera berak azter dezan prolema. Hor kasu bat dago. Hor ikusten da nola eragin dezakeen gertaera horrek emakume bat, fisikoki nahiz gogoaren aldetik, eta baita ere hartzen duen bariantza ez dela irtenbide egoki bat.

Nire filmeak beti oso musika gutxi du

ARGIA: Lehenago aipatu duzu zure filme guztietan ez dagoela ildo koerenterik. Beraien forma estetikoari dagokionez (rodajea, gidoiaren egitea, montaia, etabar) ildo bera mantentzen al duzu?

L.A.: Ni asko kezkatzen nauen hitza aipatu duzu: estetika. Erabat ikaratzen nauen hitza duzu. Ni emo-

zior eta intuizioz gidatzen naiz. Lanean sinesten dut, beste batzuk ere esana duten arren —Engelsek adibidez—. Izan ere, hain zailak dira hitzak... «Kreatu» hitza ere nahiko aldrebesa da. Norbaitek zerbaite deskubritzen badu, larritasunagatik izaten da batez ere, ezezkoagatik gehiago baiezkoagatik baino, ukazioen poderioz, «badakit hau leku komuna dugula, baina onartu egiten dut, asumitu egiten dut». Ez da jarrera estetikoaren auzia soil-soilik. Batzutan argazkilariekin izaten ditut eztabaidak, beraiek paisaje zoragarri bat hartu nahi dutelako eta nik ezetz esaten dudalako. Gainera, ikusiko zenuten filmean oso musika gutxi dagoela. Nire filmeetan beti oso musika gutxi egon ohi da. Izan ere basamortuan

zehar ezpain urratuak dituen tipo bat doanean ezin duzu inolara ere imajinatu ehun musikalaritako orkestra bat: guzti horien artean ez al dago inor baso bat ur eman diezaiokeenik? Nire filmeetan beti saiatzen naiz musika funtzionala izan dadin, pertsonaiek entzundakoa edo oroitutakoa alegia.

ARGIA: Zinema-ikusle bezala ere, uko egiten al diozu musikari?

L.A.: Ez, ez. Beste batzuk konbikzioz sartu egiten dute eta oso ongi gainera. Baina filme batzuren kasutan siniestroak iruditzen zaizkit. «Un hombre y una mujer», esate baterako, erreakzionariorat jotzen dut, baina filme hori, musikarik gabe, ez zatekeen estreinatu ere egingo, musika bera bait da filmeanen benetako pertsonaia.

ARGIA: Nola planteiatu zenuen montaiaren aldia?

L.A.: Buñuel-ek erakutsi zigun zatika lanegiten, aintzinako estilotik ihes egiten, master-shots, plano handia eta babesketetatik alegia. Metodo berria, piskana kate baten zatiak eginenez joatea litzateke, eta horixe askori erakutsi zigun, ez niri bakarrik, baita Godard edota Truffaut-i ere. Gertatzen da horretan hanka sartzen baduzu, mediku txinatar batek ere ezin dezaakeela konpon. Eszena baten neurria joana bazaizu, akabo. Askoz gogorragoa da, praktikan rodajea bertan ari bait zara argitaratzen, baina ohituta zaudenean oso ongi aterata daiteke.

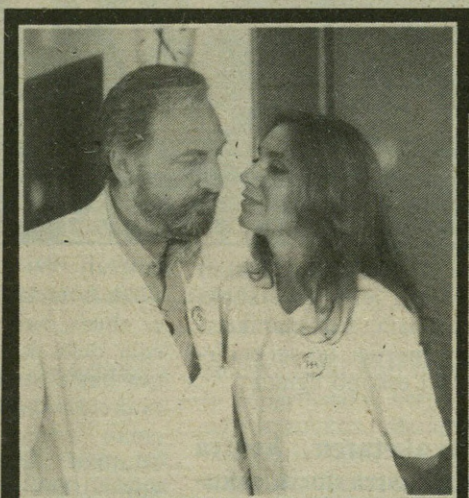
Filmea gure pantailetan dabil. Eztabaida irekia dago.

OHARRA: Nahiz eta egun Mexikoko adiskidetasuna ezin aurrera eraman, lerro hauen bidez oso gogoan dituela adierazi zidan. Hemendik bere agurrik beroenak.

XABIER PORTUGAL

mendu dramatiko guztiak nahiko hortxatuta ageri direla salaketa horren alde?

L.A.: Baina berez ere ez da salaketa bat. Salaketa-filmea egin nahi izanez gero, erabat beste modu batetara egingo nukeen: epai-ketetara joanez, datu estadistikoak emanez, etabar. Filme honetan esaten den gauza bakarra zera da: ez zaitez kezka, lio batetan sartuko zara, eskandaloa izango duzu, isil zaitez, zure barneko prolema konpon ezazu ahal baduzu. Asmoa publikoa ohartaraztea zen

BERTSOAK

bertso berriak biok biotara jarriak

Jon Aurrek
Donostian, 1981 - XII - 17

Kantuz ari zait txoria
ba daki nire zoria
txorrotxioka borobiltzen dit
bere melodia.
Sentimenaren ogia
garia bezain horia
atera bedi barruko nire
burdina gorra.

Ai! Txantxangorri maitea
hau da nire konbitea
irudigintzan arratsaldeon
biok ekitea:
Hitza iltze egitea
zulatzeko mendipea
noraino doan, nondik datorren
gure izaitea.

Udazkenak hainbat fruitu
intxaur, sagar eta piku
eguzkiaren eragin berak
heldu izan ditu.
Nire hitz hauek aditu
egia behar erditu
berdinak izan gintezke biok
hegalak banitu.

Nik ez zintuzket nahi izu
zuk hori ondo dakizu
zaren bezala ez naizelako
gogoan dut pisu.
Gizonak gizonari su
bata bestearen maisu
penaren penaz ezin ulertuz
negarra darizu.

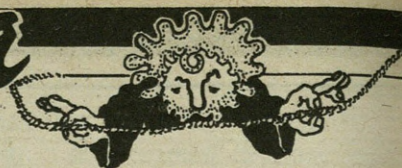
Goiztar dator eguzkia
ihintzak dena du bustia
urrezurizko bilakatu da
belartza guztia.
Kanta zeure abestia
arren tristura ez pia
erlea banintz zeuretzat nuke
ordainez eztea.

Bizi beharra dut zama
entzun aita eta ama
Udaberriro kukutzarrari
derrigor emana.
Penak kantura narama
Txantxangorriaren drama
hau esateko non zaude nire
maite beltzarana.

Hire kantu nabaria
Udaberriz ugaria
txin txan hotsean ari haiz nola
txalapartaria.
Trebe lanea ari
kukuarentzat habia
heure kateek preso haukaten
errementaria.

Gauetz alairu zakurrak
barrutik jo du beldurak
eskopetarik ez den etxera
egunez lapurrak.
Txoritxo honen hezurak
ez dira pago-egurrak
loditzen badu eramango nau
aurtengo elurrak.

ZUZENKETA: 924. zenbakian eta sail hone-
tantxe Andoni Sarriegiren bertso batzu argitaratu
genituen, «Mitzelenak daukazki Gasteizen» ize-
nekoak. Dirudienez, azkeneko bertsoan hitz bat
gaizki emana zegoen, «balak» dioen lekuan «la-
nak» behar bait luke. Esanahi-aldaketa ere maka-
la ez denez, bego zuzenketa, baita barkazioen es-
kea ere.

PRINTZAK

Gauza xelebreak gertatu ohi dira gure herrian, gure hizkuntzaren ezjakintasuna dela bide, eta begira bestela Azpeitin gertatu zen hura. Oso debóiozale ez zen bertako erdaldun bat joan omen zen Erramu egunean mezetara, sartu, eseri eta meza noiz hasiko zai geratu zitzaigun. Apaiza irten zenean ohizko agurra eskeini zuen:

—«Herriko semeak...»

—«Eh tú! El rico se meará, pero el pobre también» izan zen gure erdalunaren erantzun prestua, eta esan eta aldegin.

Ez omen zen gehiago elizatik agertu.

* * * *

Badira ere, gehiegi jakitearena egi-teagatik, kristorenak bota izan dituztenak. Honako hau Anoetan jaso genuen. Euskaraz jakinagatik, gazte-leraz hitzegiteak beti ilustrazio gehiago adierazten duela eta non sartzen zai-gu gure emakumea botikara.

—Buenos días!, me des dos carbonatos.

—Zer esaten den neska?

—Que me des dos carbonatos.

—Neska, neska, utzi itzan txorake-riak eta esaidan euskaraz nahi duna-na, ez dinatela ezer ulertzen.

—Aber bikarbonatoa emango ote didazun.

* * * *

Aurtengo Ihauterietan entzuna:

Como hay Dios, Jaungoikorik ez dagoela!

* * * *

Behin batetan, joan omen zen Pello, Joxeren etxera eta atera deitu:

—Joxe etxean al dago?

—Ez, hemen ez dago inor!

—Eta zeinek esan dizu hori?

—Aitak!

Eta bere þururako:

—Eskerrik ez naizela etorri.

* * * *

Itsuak herrenari:

—Zer moduz habil?

eta herrenak itsuari:

—ikusten duk.

Ama izaten omen da beti ezagutzen dugun lehen pertsona, baina aita ezagutzea lan nekezagoa izan ohi da sarri. Hala gertatu zitzaion ere Mieli. Soldaduskara joan beharra eta diruz larri. Aitari dirua eskatzea baino beste erremediorik gelditu ez eta hortxe joan zen sasoi guztiz:

—Aita! dirua bidali beharko didazu soldaduskara.

—Konforme! hik esaidak zein ka-joitari gordetzen duan, eta bidaliko diat. Orduantxe ezagutu omen zuen.

* * * *

Aurtengo Ihauterietan entzuna hau ere:

—«Emongo doutsadan ostixagaz, aurpegiko figurixe garbituko doutsat».

* * * *

Aurten ere ona gertatu zitzaion bikote bati Tolosako Ihauterietan. Afaltzera ateratzeko ohiturarik ez,

eta Joño!, aurtengo Ihauterietan be-hintzat atera behar zutela nola edo hala. Baina hanka sartzeko beldur-reez beste bikote lagun bat deitu zu-ten, jatetxe horietan zer egiten zen, edo nola eskatzen zen jakin ahal izat-eko. Joan ziren bada elkarrekin ber-tako Zeru-Txiki tabernara eta eska-tzeko orduan:

—Zer nahi duzue afaltzeko lehen plateran?

Eta adiskideek: —Guk arrai zopa.

—Eta zuek?

—Guk ere horiek bezala, arrai zopa.

Bigarren platera iritsi zenean:

—Zuek zer nahi duzue?

—Guk serra patatekin jango dugu.

—Eta zuek?

—Guk ere horiek bezala, serra pa-tatekin.

Kopa ordua iritsi zen eta kamare-roak ohizko galdera:

—Zer nahi duzue?

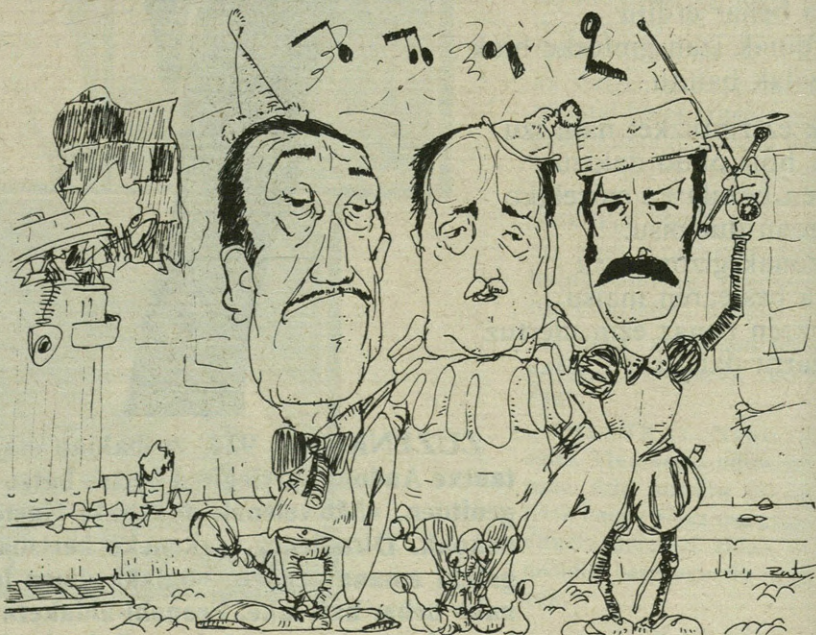
—Nere emazteak, Marie Brizard eta nik Carlos tercero.

—Eta zuek?

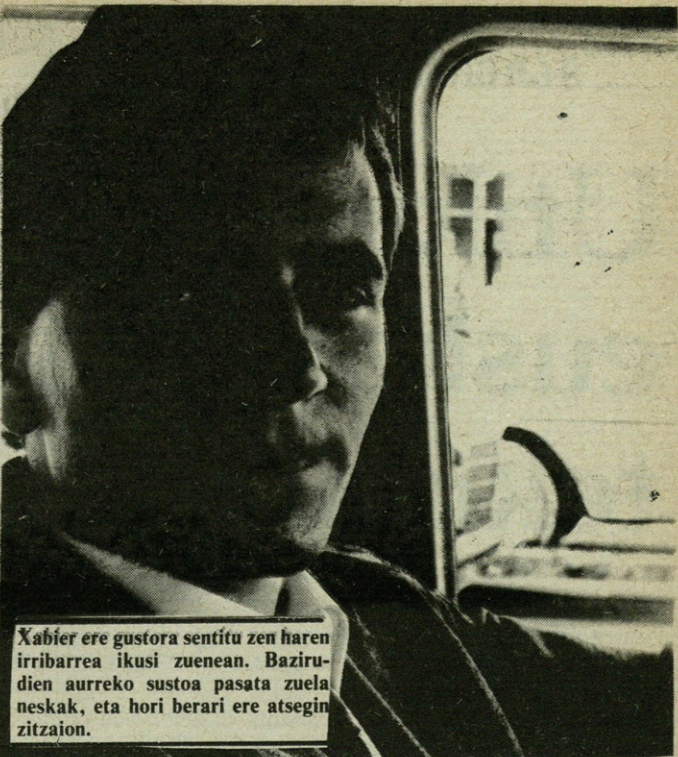
—Nere emazteak, Miren Etxebe-rria, eta nik Jose Armendariz.

* * * *

ERRETRATO POLITIKOAK

Baina segundu batzu pasata lasaita-
sun piska bat sentitu zuen. Istripua-
ren hondarrak joanak zitzaizkion
ia. Ez zekien zergatik baina ongi
zegoen hantxe.

Xabier ere gustora sentitu zen haren
irribarrea ikusi zuenean. Baziru-
dien aurreko sustoa pasata zuela
neskak, eta hori berari ere atsegin
zitzaion.

Tonu samur batez hasi zitzaion Xa-
bier oraingoan... Es badidan hire
historia esplikatu nahi, berdin zei-
dan. Behintzat, nora joan nahi du-
nan edo...

Neronek jakingo banu... Izan ere,
nire historia oso zaila da esplikatze-
ko.

Piskanaka piskanaka bere historia-
ko gauzak kontatu zizkion. Ane
zuela izena, eta etxetik aldegina ze-
goela. Norabait ihesegin nahi eta
orduan berarekin aurkitu zela.

Utikan euskararen teknikoak!

a.lertxundi

Bai oteak, erdi egiak eta izkutatzea komeni diren arrazoiak egokiagoak dira, askoz ere, gezurrak baino egorak eta borondateak manipulatzeko. Goebbels-ek baino askoz ere lehenago ikasi zuten arte zital hau sofistek. Azkenean, uste dudanez, gutariko bakoitzarengan sustraitzen den joera denez, ezin harrituko gara honelakoak han eta hemen ikusten eta irakurtzen ditugunean.

Horregatik, Gasteizko kontzejal bati euskara herri borondatearen bidez salbatuko dela irakurtzen diogunean, arrazoi guztia ematen diogu kontzejal horri. Baina esango diogu herri borondatea ez dela sujeta ugariekin multzo informea bat, bakoitzaren borondatearen batuketak sortzen duen borondatea baizik. Eta esango diogu, esan, borondate partikularren artean ikusi nahi genukeela kontzejal hori euskaraz hitzegiten, euskara ikasten, eta kasu horretan erizpide hobea gero geniokeela bere hitz jarioria.

Zeren herriaren borondateari buruzkoak lasai eta aho betez bota ondoren, non esaten digun hizkuntza guztiak herriaren borondatez atera direla aurrera eta ez teknikoaren eraginez. Eta hona non datorren egiaren erdia, bai ote ustela. Berak aipatzen dituen teknikak ez dira tekniko guztiak orokorki hartuta, hala pentsatu nahi dugu behintzat, tekniko jakin batzuk baizik, izen eta apellidua duten teknikoak eta oso sinpatikoak gertatzen ez zaizkionak. Nonbait.

Ze hitz horiek botatzen zituenean, euskaltzainez ez zitzaigun ari, ez zituen itzultzaileak aipatzen, ez zuen UZEI kontutan, ezta irakasleak ere, are gutxiago kazetaritarako euskara

prestatu nahi dutenak, ez ziren, bada, ELHUYAREkoak izango?, edo argitaletxeetan lanean ari direnak? Ez, ez dugu horrelakorik pentsatu nahi. Kontzejalak gertuago duen zenbait tekniko mespretxatu nahi zuen: Zeintzuk? Euskal Gobernuak Hezkuntza Saileko zenbait izen eta Gasteizko Diputazioko Euskara Zerbitzuko beste zenbait izen ez zen batere urrutibiliko. Bere ikastolan aurreratu nahi lukeen hizkuntza politika eta tekniko hauena ados ez datorrelako, ezpairik gabe. Eta kontrajarrean daudenez, bota frasetxoak!

Teknikoak deabruaren buztana eta adarrak erakusten dizkiguten hirugarren dimentsiotik etorri zaizkigun ente fantasmagorikoak balira bezala!

Oinarrian, B ereduaren arazoa dago, inork mala letzez deskafinatua deitzen dion eredu hori bere esne txarrez deskafinatua baino txarra-goa den kafesnea erakutsiz.

Nik neuk ez dakit B eredu hori soluziobide bakarra dugun. Pentsatzen dut ezetz, pentsatzen dut eztabaidatu eta aurreratu beharko ditugula beste bideak ere. Baina eztabaidatu eta aurreratu egin beharko ditugu. Marxan ipini. B ereduaren lanean ari diren ondorioak aztertu, ebaluatu eta kritikatu. D ereduaren hainbeste urtetan gure ikastoletan egin den lana gaur egun nolakoa dugun aztertu, ebaluatu eta kritikatu beharko dugun bezalaxe.

Eta, orain artean, gure eskoletan pilpilean dagoen eztabaida hau ez da kaleratu, ezta polemizatu, ezta aztertu. Eskola eta gainerantzeko guztia bi mundu desberdin balira bezala.

Eta berriro ere, gauza hauetan beti gertatzen den bezala, lanak erakutsiko du. Eta, kontzejalak hala uste ez badu ere, lan hori teknikoek planifi-

katuko dute. Ez, noski, herriaren borondatea baztertuz, herriaren borondate horri bidea eman nahian baizik, bidea ireki nahian eta herriaren borondatea bete nahian. Tekniko horiek oker baldin badaude ere. Gertatzen dena, zera da: Oker baldin badaude ere, gizon bakar bat, kontzejala baldin bada ere, ez dela inondik herriaren borondate.

Eta teknikoak arbuia izan bagenitu, arbuia behar genituen ikastolako irakasle-andereñoak (irakaskuntzaren teknikoak), arbuia behar genituen euskaltzainak eta hauen lorpena (euskara batua), arbuia behar genituen itzulariak eta euskara jakintza maila desberdinetara egokitu nahi duten teknikoak, arbuia behar genituzke kontzejal hori defendatzen duten irakasleak.

Baina zalantzan dagoena eredu baldin bada, euts diezaigun arazo horri, euts diezaigun ereduaren filosofiari eta plangintzari.

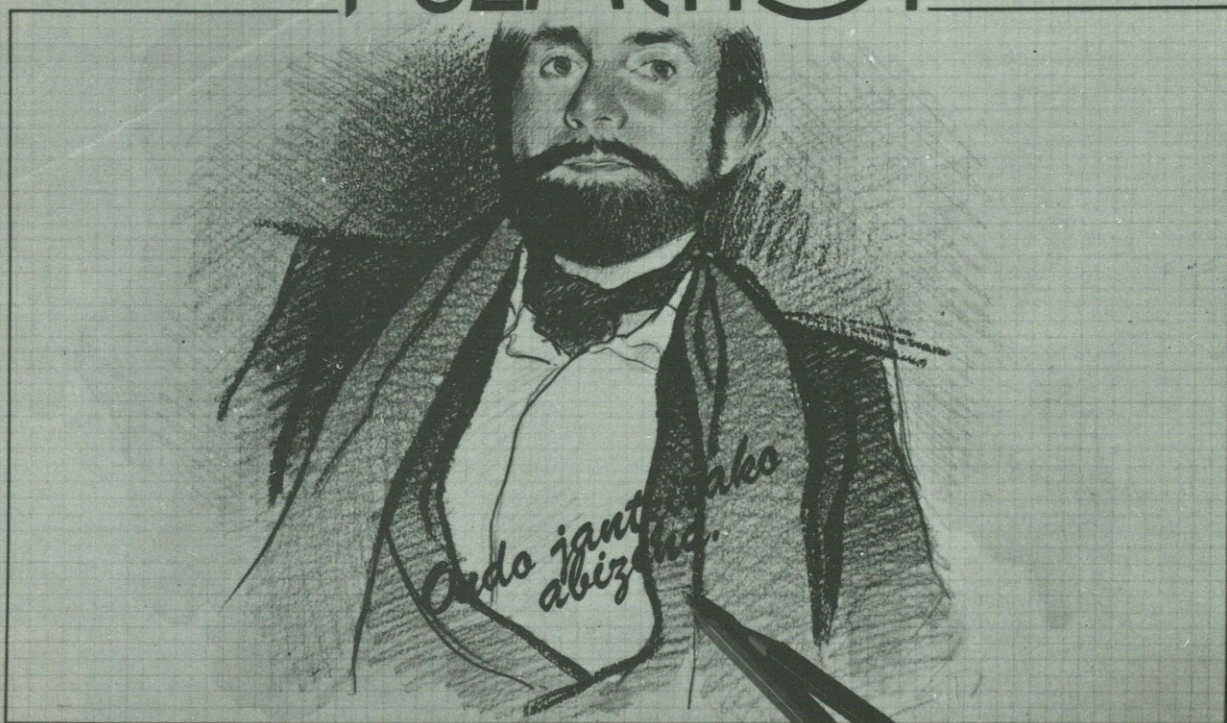
D ereduaren filosofia eta plangintzaren azterketak ere, bide nabar, baste kalterik egingo ez ligukeelarik.

Galdetu behar baita garbi arazoa talde politiko baten aurka joan eta, bide batez, bestea desarroilatzea den ala euskararen egoerari irtenbide bat eskaintzea.

Eta, amaitzeko, salatzen dituen tekniko horien artean ongi kostata euskara ikasitako teknikorik ere badagoela esan behar zaio kontzejalari. Eta nik ez dakit tekniko horrek B ereduaren ala D ereduaren ikasi duen euskara. Por potros ikasi duela pentsatzen dut. Eta, azkenean, herriaren borondatearen parte denez, borondate horri traiziorik egin nahi izan ez diolako.

A. Lertxundi

AUZMENOI

SASTRE-VERGARA I.
DONOSTIAKO ESTILOA.

kirolzaleen zerbitzutan

miner

donostia

271050 eta 270447

Gehiago irabazteko zerbitzu bat.

Soldaten Abonua

Soldaten Abonu-Zerbitzua honetan datza, alegia zeure soldata Kutxaren bidez kobratzen duzula, honela arriskuak baztertzen dituzularik, egin behar dituzun kobrantza eta ordainketetan erosotasunik haundiena duzularik, eta ondoko abantaila hauetaz baliatzen zarelarik.

111 Bulego Gipuzkoan

Gure sukurtsaletatik edozeinetan zure gestioak erabaki ahal izateak dakarkizun erosotasuna.

Probintziako Kutxazain Automatikoaren sarerik hedatuena

Egunez nahiz gauez, sarrerak egin, fondoak atera, taloi-liburuskata eskatu, kontu-laburpena eskatu etab. egiteko.

Zure eragiketaren orduko informazioa

Bizkortasuna eta segurtasuna

Sarrera eta Ordainketen helbideratzea

Soldaten Abonu-kontuan helbidera ditzakezu zeure kobrantza guztiak, (hartzekoak, transferentzia bidezko sarrerak, INSS

eta INSALUDen laguntzak, adibidez pentsioak, istripuak, desanplegua, etab) halaber, erosotasun guztiz egin ditzakezu zeure ordainketa guztiak, (argi, ur, telefono, gas, ikastetxe, sozietate, kontribuzio, zerga, etabarren ordain-agiriak).

Kreditu Automatikoa

Zeure soldata Kutxaren bidez kobratzeagatik, horregatik bakarrik KREDITU AUTOMATIKO bat berehala eta Kutxaren beste kreditu edozein lor ditzakezu.

6.000 Txartela

6.000 Txartelaren bidez Aurrezki Kutxa Konfederatuetak 8.000 bulegotan dirua atera eta zeure erosketak 300.000 establezimendu baino gehiagotan ordaintzeko modua daukazu.

6.000 Autoa

6.000 Autoa taloen bidez, zeure ibilgailuarentzat erregaia eta beste zerbitzuak lor ditzakezu.

Kultur eta Gizarte-Ekintzak

Institutu onkologikoa, Buri-elbarrientzako ASPACEko diagnostiko eta ikerketa-zerbitzua, Literatur Sariaketak sail berezitan euskaraz eta gaztelaniaz, Pintura eta eskultura-lehiaketak, hitzaldien, emankizunen ikastaroak, etab.

Eta zure seme-alabentzat, Gaztetxoan Elkarte, Goienetxe eta Ribavellosa-ko Haur-udalekuak, Gazteen Elkarte, ikasketak eta heziketa profesional edo unibertsitate-mailako ikasketak egiten diren "Don Bosco" Hiri Laborala, Nazaret Zentru Kulturala, E.U.T.G. etab. dauzkagu.

**SOLDATEN
ABONU
ZERBITZUA**

GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA